

การเปลี่ยนแปลงของสถานะและบทบาทของจักรพรรดิญี่ปุ่นที่ส่งผลต่อการสละราชสมบัติ ในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น

เบญจางค์ ใจใส แคร่ อาร์สลาเนียน¹

(Received: October 25, 2020; Revised: June 17, 2021; Accepted: July 29, 2021)

บทคัดย่อ

ราชวงศ์ยามาโตะของประเทศญี่ปุ่นเป็นราชวงศ์เดียวในโลกที่มีการสืบทอดต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และยังเป็นราชวงศ์ที่มีธรรมเนียมปฏิบัติอย่างหนึ่งคือการสละราชสมบัติของจักรพรรดิในขณะที่ยังมีพระชนม์ชีพซึ่งราชวงศ์ยามาโตะมีการสละราชสมบัติของจักรพรรดิ 64 พระองค์ เมื่อเริ่มต้นราชวงศ์ยามาโตะนั้น จักรพรรดิมีบทบาทเป็นผู้นำทัพและมีสถานะเป็นผู้นำพิธีกรรมจากการเป็นผู้สืบทอดมาจากเทพเจ้าอามาเตราฮู การสละราชสมบัติในช่วงต้นราชวงศ์จึงเป็นการสละราชสมบัติเพื่อรักษาราชวงศ์ตั้งแต่จักรพรรดินีจิโตเป็นต้นมา หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในสมัยต่างๆที่ผู้ปกครองผลัดกันขึ้นมาอำนาจนั้นส่งผลต่อการสละราชสมบัตินั้นเช่นการสละราชสมบัติเพื่อรักษาอำนาจของขุนนางตระกูลฟูจิวาระในสมัยเฮอัน การสละราชสมบัติเพื่อรักษาอำนาจของโจโกในช่วงปลายสมัยเฮอันและการสละราชสมบัติโดยการจัดการของรัฐบาลทหารเพื่อรักษาอำนาจของทหารตั้งแต่สมัยคามะคุระจนถึงสมัยเอโดะ ล้วนแล้วแต่เป็นการสละราชสมบัติเพื่อรักษาอำนาจของขุนนางและทหาร ส่งผลให้บทบาทของจักรพรรดิเป็นเพียงผู้นำทางพิธีกรรม มีสถานะเป็นผู้สืบทอดจากเทพเจ้ามีหน้าที่สวดอ้อนวอนให้ประเทศมีความสงบ และไม่ได้มีบทบาทเป็นผู้ปกครอง นอกจากนี้ยังมีธรรมเนียมการครองราชย์ของจักรพรรดิด้วยไม่เกิน 15 ชันษาแสดงให้เห็นว่าจักรพรรดิเป็นเพียง“สัญลักษณ์”ไม่ได้ส่งผลต่อการปกครองตั้งแต่สมัยเฮอันเป็นมาจนถึงปลายสมัยเอโดะ ในการปกครองสมัยใหม่ตั้งแต่สมัยเมจินั้น รัฐบาลทำให้ภาพของจักรพรรดิกลับไปสู่การเป็นผู้นำทัพและเป็นผู้นำทางพิธีกรรมรวมถึงกำหนดในรัฐธรรมนูญไม่ให้มีการสละราชสมบัตินั้นที่เคยปฏิบัติหลังสงครามโลกครั้งที่สองรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่นไม่กำหนดให้จักรพรรดิสามารถสละราชสมบัติได้เช่นกัน และกำหนดให้จักรพรรดิเป็น “สัญลักษณ์” ของประเทศ ซึ่งการสละราชสมบัติในสมัยเฮอันเป็นไปเพื่อทำให้การปฏิบัติพระราชกรณียกิจในฐานะสัญลักษณ์นั้นมีความสมบูรณ์ ถึงแม้โดยรวมจักรพรรดิญี่ปุ่นจะไม่มีอำนาจในการปกครองตั้งแต่สมัยเฮอัน และหลายครั้งต้องสละราชสมบัติตามความประสงค์ของผู้มีอำนาจในสมัยต่างๆ จนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของจักรพรรดิ และมีบทบาทเป็นเพียงผู้นำทางพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเทพเจ้าอามาเตราฮูในฐานะตัวแทนของราชวงศ์นั้น กลายเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ราชวงศ์ยามาโตะสามารถดำเนินสืบทอดมายาวนานจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: การสละราชสมบัติ ผู้นำทางพิธีกรรม ขุนนาง ชนชั้นทหาร สัญลักษณ์ จักรพรรดิญี่ปุ่น

¹ รองศาสตราจารย์ ประจำหลักสูตรภาษาญี่ปุ่น คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. อีเมล: benjang_jaisai@yahoo.com

Changing of Status and Roles of Japanese Emperors which Effected to the Abdication in Japanese History

Benjang Jaisai Der Arslanian²

Abstract

The Yamato dynasty is the only dynasty in the world whose reign has continued to the present day. One of its traditions is that abdication is done while the emperor is still alive, and have been 64 of Yamato emperors have abdicated the throne. At the beginning of the Yamato dynasty, the emperor acted as the commander-in-chief and the ritual leader as the descendant of the goddess Amaterasu. In early years, since Empress Jito's reign, abdication was done to preserve the dynasty. Governmental changes through different periods with different leaders rising to power, had an effect on the abdications, for instance, to maintain the power of the Fujiwara nobles during the Heian period, Joko in the late Heian period or the military government from the Kamakura to Edo periods. All of these had the purpose of maintaining authority of the nobles and the military, thus limiting the emperor's status to the country's ritual leader, the descendant of the Goddess, praying for peace, and not the ruler. Moreover, the tradition of crowning emperors of age less than 15 shows that the emperors was merely a 'symbol', having no governmental influence from the Heian to late Edo periods. In the Meiji period, the modern government restored the image of the commander-in-chief and the ritual leader to the emperor, and the constitution prohibited abdication as previously practiced. After World War II, the constitution did not specify that the emperor could abdicate the throne and delegated the emperor the role of the country's "symbol." Abdication in the Heisei period was done to ensure the integrity of the mission as the country's symbol. Emperors had no governmental power since the Heian period and, often, they abdicated the throne at the will of the powerful at the time, which became the tradition of practice, and their role was limited to the leader of rituals associated with the goddess Amaterasu, as the representative of the dynasty, resulting in the Yamato's dynasty long reign until the present day.

Keywords: Abdication, Ritual leaders, Nobles, Military class, Symbol, Japanese Emperor

² Assoc. Prof., Japanese Division, Faculty of Humanities, Chiang Mai University. e-mail: benjang_jaisai@yahoo.com

บทนำ

พบคำว่า “จักรพรรดิ” หรือ “เท็นโน” (天皇) ถูกบันทึกในเอกสารประวัติศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่น คือ โคจิกิ (古事記) และ นิฮงโชะกิ (日本書紀) และเริ่มนับจักรพรรดิจิมมุเป็นจักรพรรดิองค์แรกของราชวงศ์ยามะโตะในปี 660 ก่อนคริสต์ศักราช ตำแหน่งจักรพรรดิญี่ปุ่นมีการสืบทอดจนถึงปีค.ศ.2021 มีจักรพรรดิทั้งสิ้น 126 พระองค์ (ไม่ได้รวมราชสำนักเหนือ) ถึงแม้จะมีเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่ทำให้เกิดข้อสงสัยในวงวิชาการ ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการสืบทอดราชวงศ์เพียงสายเดียว แต่นับได้ว่าเป็นราชวงศ์ที่มีการสืบทอดราชสมบัติยาวนานที่สุดในโลก

จากการสละราชสมบัติของจักรพรรดิอากิฮิโตะในปีค.ศ.2019 ซึ่งเป็น “การสละราชสมบัติขณะที่ยังมีพระชนม์ชีพ” หรือ “เซเซ็นไตอิ” (生前退位) ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับการสละราชสมบัติในขณะที่ยังมีพระชนม์ชีพของจักรพรรดิญี่ปุ่น จากการศึกษาพบว่าคำว่า “เซเซ็นไตอิ” หรือ “การสละราชสมบัติขณะที่ยังมีพระชนม์ชีพ” เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยของจักรพรรดินีโคเงียวกุ (องค์ที่ 35) และในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาจากจำนวนจักรพรรดิ 124 พระองค์ (รวมราชสำนักเหนือ 5 พระองค์เป็น 129 พระองค์) มีจักรพรรดิที่สละราชสมบัติในขณะที่ยังมีพระชนม์ชีพมากถึง 63 พระองค์นับเป็นจำนวนถึง 2 ใน 3 ของจำนวนจักรพรรดิทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าการสละราชสมบัติขณะที่ยังมีพระชนม์ชีพนั้นเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่เกิดขึ้นเป็นปกติของระบบจักรพรรดิญี่ปุ่นในอดีต ส่วนการครองราชย์จนสิ้นพระชนม์หรือการครองราชย์ตลอดชีพ (終身制) นั้นไม่เกิดขึ้นบ่อยในสมัยโบราณ จนถึงสมัยก่อนสมัยใหม่และเป็นธรรมเนียมสำหรับระบบจักรพรรดิในสมัยใหม่ตั้งแต่สมัยเมจิเป็นต้นมา

จากข้อสังเกตดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับสถานะและบทบาทของจักรพรรดิที่ส่งผลต่อการสละราชสมบัติของจักรพรรดิในประวัติศาสตร์ รวมถึงศึกษาเกี่ยวกับการสละราชสมบัติว่าส่งผลต่อสถานะของราชวงศ์ยามาโตะที่สามารถสืบทอดต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันหรือไม่อย่างไร

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสถานะและบทบาทของจักรพรรดิญี่ปุ่นที่ส่งผลต่อการสละราชสมบัติในประวัติศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่นจนถึงสมัยปัจจุบัน

สมมติฐาน

สถานะและบทบาทของจักรพรรดิในประวัติศาสตร์ส่งผลต่อการสละราชสมบัติของจักรพรรดิและการสละราชสมบัติเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการสืบเนื่องของราชวงศ์ยามาโตะให้ยาวนานจนถึงปัจจุบัน

เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานะและบทบาทของจักรพรรดิญี่ปุ่นและการสละราชสมบัติ คือ

Yagashiwa (2016) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของสถานะและบทบาทของจักรพรรดินั้นสามารถแบ่งเป็น 4 ช่วงตามบริบทของประวัติศาสตร์ คือ (1) ช่วงตั้งแต่สมัยหลุมศพ – สมัยอาซูกะหรือถึงสมัยจักรพรรดิชูซุน (องค์ที่ 32) (2) ช่วงตั้งแต่สมัยอาซูกะ – สมัยเฮอันหรือถึงสมัยจักรพรรดิโรกุโจ (องค์ที่ 79) (3) ช่วงตั้งแต่สมัยคามาคุระ - สมัยเอโดะหรือถึงสมัยจักรพรรดิโคเม (องค์ที่ 121) และ (4) ช่วงตั้งแต่สมัยเมจิหรือตั้งแต่จักรพรรดิเมจิ

(องค์ที่ 122) เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้เห็นว่าจักรพรรดิในแต่ละช่วงของประวัติศาสตร์มีสถานะและบทบาทที่แตกต่างกัน แต่ในงานดังกล่าวไม่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์กับการสละราชสมบัติและผู้วิจัยคิดว่าสถานะและบทบาทที่แตกต่างในแต่ละช่วงน่าจะมีความสัมพันธ์กับการสละราชสมบัติ

Takamori (2018) เขียนถึงการสละราชสมบัติครั้งแรกในสมัยของจักรพรรดินีโคเงียวกุ (องค์ที่ 35) ซึ่งเป็นการสละราชสมบัติอย่างกะทันหัน ในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นมีจักรพรรดิที่สละราชสมบัติในขณะที่ยังมีพระชนม์ชีพ 63 พระองค์จากจำนวนจักรพรรดิ 124 พระองค์ หากนับจากจักรพรรดิที่สละราชสมบัติเป็นพระองค์แรกในปี ค.ศ. 645 มีจักรพรรดิที่สละราชสมบัติ 58 พระองค์ และรวมจักรพรรดิจากราชสำนักเหนืออีก 5 พระองค์ จึงมีจักรพรรดิที่สละราชสมบัติในขณะที่ยังมีพระชนม์ชีพรวมทั้งสิ้น 63 พระองค์นับเป็น 2 ใน 3 ของจำนวนจักรพรรดิ แสดงให้เห็นว่า การสละราชสมบัติในขณะที่ยังมีพระชนม์ชีพนั้นเป็นธรรมเนียมปฏิบัติปกติของระบบจักรพรรดิญี่ปุ่นในอดีต ผู้วิจัยจึงมีข้อสงสัยถึงกระบวนการที่นำมาสู่การเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่กลายเป็นเรื่องปกติคืออะไร

Hongo (2017) ได้สรุปรูปแบบการสละราชสมบัติของจักรพรรดิญี่ปุ่นเป็น 4 แบบ คือ

- 1) การสละราชสมบัติภายใต้อำนาจการปกครองของขุนนางตระกูลฟูจิวาระเรียกว่า เซ็กกังเซจิ (摂関政治) หรือ การปกครองที่ผู้สำเร็จราชการเป็นผู้มีอำนาจ
- 2) การสละราชสมบัติเพื่อเป็นการวางตัวผู้สืบทอดตำแหน่งจักรพรรดิอันเนื่องมาจากความขัดแย้งภายในราชวงศ์
- 3) การสละราชสมบัติที่มีอิทธิพลกดดันมาจากรัฐบาลทหารและกลุ่มชนชั้นซามูไรผู้ปกครอง
- 4) การสละราชสมบัติกรณีจักรพรรดิสูงวัยหรือจักรพรรดินีที่ขึ้นครองราชย์เพื่อประวิงเวลารอให้องค์รัชทายาทขึ้น ครองราชย์ และสละราชสมบัติในเวลาที่เหมาะสม

งานของ Hongo นี้ทำให้เห็นรูปแบบและเห็นสถานะของจักรพรรดิที่สละราชสมบัติได้ในระดับหนึ่ง แต่ผู้วิจัยคิดว่าหากมีการนำมาเทียบกับช่วงประวัติศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่นน่าจะช่วยให้เห็นภาพของการสละราชสมบัติที่มีความแตกต่างของสถานะและบทบาทของจักรพรรดิในช่วงต่างๆ ได้ชัดเจนขึ้น

จากประเด็นต่างๆ นี้ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะมีการศึกษาเพิ่มเติมจากเอกสารที่เกี่ยวข้องข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับการสละราชสมบัติของจักรพรรดิในช่วงสมัยต่างๆ และศึกษาถึงสถานะและบทบาทของจักรพรรดิที่ส่งผลต่อการสละราชสมบัตินั้นมีประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจคือ การสละราชสมบัตินั้นน่าจะส่งผลต่อสถานะของราชวงศ์ยามาโตะที่สามารถสืบทอดต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันหรือไม่

ขอบเขตกรอบแนวคิดการวิจัยและวิธีการวิจัย

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยจึงศึกษาในกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการมีอำนาจและบทบาทของจักรพรรดิ คือ

1. การมีอำนาจของจักรพรรดิในแบบทฤษฎีเทวสิทธิ์ – ในช่วงต้นการตั้งราชสำนักยามาโตะมีการใช้แนวคิดแบบเทวสิทธิ์ในสมัยของจักรพรรดิเท็มมุ เพื่อรวมอำนาจให้จักรพรรดิเป็นศูนย์กลางการปกครองโดยใช้แนวคิดให้จักรพรรดิเป็นเสมือนตัวแทนของเทพเจ้าและเป็นผู้มีสิทธิในการปกครอง และทำให้จักรพรรดิมีสถานะเป็นเทพเจ้าด้วยพิธีกรรมต่างๆ เพื่อให้สถานะของจักรพรรดิเข้มแข็งขึ้น

2. กรอบแนวคิดด้าน “การปกครองของเงิน” – นอกจากจะใช้กรอบแนวคิดเทวสิทธิ์แล้วยังมีแนวคิดการปกครองแบบรวมศูนย์ของจักรพรรดิที่มาจากจีนเพื่อสร้างอำนาจในการปกครองในช่วงต้นสมัยนาราเช่นกัน

3. กรอบแนวคิดด้าน “บทบาทของจักรพรรดิที่เป็นสัญลักษณ์” – เป็นการมองบทบาทของจักรพรรดิที่เป็นสัญลักษณ์ของผู้ปกครองแต่ไม่มีอำนาจในการปกครองและเป็นผู้นำทางพิธีกรรมของราชสำนักในช่วงการปกครองที่ขุนนางในราชสำนัก โจโกและชนชั้นทหารมีอำนาจ ซึ่งเป็นบทบาทที่ไม่มีความสำคัญในการปกครองและจักรพรรดิจึงมีบทบาทเป็นเพียง “จักรพรรดิที่เป็นสัญลักษณ์”

4. กรอบแนวคิดด้าน “อำนาจคู่ขนานของจักรพรรดิกับผู้ปกครองประเทศ” – เป็นอำนาจการปกครองของสองขั้วคือ ขั้วของผู้ปกครองและจักรพรรดิ ซึ่งจักรพรรดิเป็นผู้นำทางพิธีกรรมส่วนอำนาจในการปกครองประเทศอยู่ที่กลุ่มขุนนาง โจโกและชนชั้นทหารซึ่งเป็นอำนาจคู่ขนานระหว่างจักรพรรดิและผู้มีอำนาจในแต่ช่วงสมัยในประวัติศาสตร์ ถึงแม้จักรพรรดิจะไม่มีอำนาจในการปกครองแต่การไม่มีอำนาจในการปกครองนั้น น่าจะส่งผลต่อการรักษาสถานะของราชวงศ์ให้สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

บทความวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยจากเอกสาร (documentary research) เป็นหลักฐานทุติยภูมิ (secondary sources) ของวงวิชาการศึกษาทางประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นทั้งหนังสือและบทความเกี่ยวกับจักรพรรดิญี่ปุ่นและการสละราชสมบัติที่เป็นภาษาญี่ปุ่น และการเขียนเนื้อหาใช้การทับศัพท์ภาษาญี่ปุ่นแบบราชบัณฑิตยสถาน³

ผลการวิจัย

1. “การสละราชสมบัติในขณะที่ยังมีพระชนม์ชีพ” และการเริ่มใช้คำว่า “เซเซ็นไตอิ”

ประเทศญี่ปุ่นมีการปกครองโดยจักรพรรดิในราชวงศ์ยามาโตะ (大和朝廷) มาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบันรวมทั้งสิ้น 126 พระองค์ เรื่องราวเกี่ยวกับจักรพรรดิญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยโบราณนั้นมีการบันทึกในเอกสารประวัติศาสตร์ที่สำคัญของประเทศญี่ปุ่นคือ โคจิกิ (古事記) และ นิฮงโชะกิ (日本書紀) แสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของราชวงศ์โดยผ่านเหตุการณ์และประวัติศาสตร์ของประเทศและช่วงหลังของบันทึกเป็นเรื่องเกี่ยวกับจักรพรรดิจิมมุและจักรพรรดิองค์อื่นๆ

การสละราชสมบัติในงานวิจัยนี้เป็น “การสละราชสมบัติในขณะที่ยังมีพระชนม์ชีพ” ที่เรียกว่า “เซเซ็นไตอิ” (生前退位) ซึ่งปรากฏว่ามีมาตั้งแต่สมัยอาซูกะ หากย้อนกลับไปดูประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับจักรพรรดิของประเทศญี่ปุ่นแล้วจะพบว่าตำแหน่งจักรพรรดินั้นไม่ได้มีธรรมเนียมให้ดำรงตำแหน่งจนสิ้นพระชนม์ โดยสามารถแบ่งการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิญี่ปุ่นออกเป็น 2 แบบ (Yagashiwa, 2016, p.5) คือ

1) จูเซ็นเซ็นโชะ (受禪踐祚) คือ การขึ้นครองราชย์จากการที่จักรพรรดิองค์ก่อนหน้าทรงสละราชสมบัติ (การขึ้นครองราชย์ส่วนใหญ่จะเป็นแบบนี้ 1)

2) เรียวอันเซ็นโชะ (諒陰踐祚) คือ การขึ้นครองราชย์จากการที่จักรพรรดิองค์ก่อนหน้าสิ้นพระชนม์

ส่วนคำว่า “เซเซ็นไตอิ” หรือ “การสละราชสมบัติในขณะที่ยังมีพระชนม์ชีพ” เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยของจักรพรรดินีโคเงียวกุ (องค์ที่ 35) จากจำนวนจักรพรรดิทั้งสิ้น 88 พระองค์⁴ ตั้งแต่สมัยของจักรพรรดินีโคเงียวกุ

³ การทับศัพท์ในบทความนี้ใช้หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาญี่ปุ่นในแบบราชบัณฑิตยสถานซึ่งประกาศ ณ วันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2561 ยกเว้นคำที่ใช้กันทั่วไปมาเป็นเวลาระยะหนึ่ง เช่น ฟุจิวาระ โทกุเงวะ ยาโยเอะและคุนิ เป็นต้น

⁴ รวมราชสำนักเหนือ 5 พระองค์ จะเป็น 93 พระองค์

จนถึงสมัยจักรพรรดิเมจิ(องค์ที่ 122) นั้นมีจักรพรรดิที่สละราชสมบัติในขณะที่ยังมีพระชนม์ชีพมากถึง 63 พระองค์ แสดงให้เห็นว่าการสละราชสมบัติขณะที่ยังมีพระชนม์ชีพนั้นเป็นธรรมเนียมปฏิบัติปกติสำหรับระบบจักรพรรดิของประเทศญี่ปุ่น

2. การสละราชสมบัติของจักรพรรดิในสมัยต่างๆ

จากการแบ่งรูปแบบของการสละราชสมบัติของ Hongō ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 แบบตามที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าประเภทของรูปแบบการสละราชสมบัติทั้ง 4 แบบแสดงถึงสถานะของจักรพรรดิที่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งช่วงของการสละราชสมบัติและตามความแตกต่างของบริบทของประวัติศาสตร์ในสมัยต่างๆ เพื่อหาความเชื่อมโยงของการสละราชสมบัติในบริบทของประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น และเพื่อศึกษาหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานะและบทบาทของจักรพรรดิโดยแบ่งเป็น 7 ช่วง คือ

2.1 การสละราชสมบัติของจักรพรรดิในสมัยโบราณจนถึงสมัยจักรพรรดิองค์ที่ 49 (รวม 49 พระองค์)

2.1.1 ช่วงสมัยจักรพรรดิองค์ที่ 1 - 32 (รวม 32 พระองค์) เป็นช่วงที่ยังไม่พบว่ามี การสละราชสมบัติ

1) ช่วงสมัยโจมง - ต้นสมัยยาโยะอิ (องค์ที่ 1 - 9) (ไม่พบการสละราชสมบัติ และสืบทอดราชสมบัติโดยพระโอรส)

เป็นช่วงตั้งแต่ 660 ปีก่อนคริสต์ศักราช - 98 ปีก่อนคริสต์ศักราชซึ่งคาบเกี่ยวระหว่างสมัยโจมงถึงต้นสมัยยาโยะอิ⁵ สมัยโจมงเป็นยุคหินใหม่ของคนที่อาศัยบนเกาะญี่ปุ่นจนถึงประมาณ 300 ปีก่อนคริสต์ศักราช มีการอาศัยรวมกันเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ สมัยยาโยะอิเริ่มตั้งแต่ประมาณ 300 ปีก่อนคริสต์ศักราชถึงประมาณ ค.ศ.250 เป็นสมัยที่มีการรับเทคโนโลยีของแผ่นดินใหญ่มาจากอาณาจักรในคาบสมุทรเกาหลีและจีน คนบนเกาะญี่ปุ่นจึงเริ่มปลูกข้าวและเริ่มมีชนชั้นปกครอง มีการต่อสูระหว่างอาณาจักรต่างๆและปกครองโดยอาณาจักรที่มีอำนาจสูงสุด จากประวัติศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่นที่เขียนในบันทึก *โคะจิกิ* และ *นิฮงโชะกิ* จักรพรรดิจิมมุ(องค์ที่ 1) เป็นจักรพรรดิที่ขึ้นครองราชย์องค์แรกในฐานะผู้สืบเชื้อสายจากเทพเจ้าแห่งพระอาทิตย์และเป็นผู้นำพิธีกรรมการถวายข้าวใหม่แก่เทพเจ้าอามาเตราซุเป็นครั้งแรก ในบันทึกยังเขียนถึงการขึ้นครองราชย์ในปีชินยุ (辛酉) ในสมัยโจมงคือ 660 ปีก่อนคริสต์ศักราชโดยคำนวณจากแนวคิดแผนภูมิสวรรค์ที่ได้รับอิทธิพลจากจีนที่เผยแพร่สู่ประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่ราวค.ศ.553 และเป็นแนวคิดที่เรียกว่า “การปฏิรูปชินยุ” ซึ่งเชื่อกันว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เกิดขึ้นในทุกช่วง 1,260 ปีเป็นการคำนวณจากปีชินยุคือค.ศ.601 ในสมัยจักรพรรดินิฮูอิโกะเพื่อแสดงว่าการขึ้นครองราชย์ในปีชินยุเมื่อ 1,260 ปีก่อนหน้าของจักรพรรดิจิมมุซึ่งเป็นจักรพรรดิองค์แรกแห่งราชวงศ์ยามาโตะนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความสำคัญ (Takemitsu, 2018, p.79) จากบันทึก *โคะจิกิ* และ *นิฮงโชะกิ* ที่เขียนขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 8 ในสมัยอาซุกะจึงเป็นการสร้างสถานะของจักรพรรดิในแบบเทวสิทธิ์ซึ่งเป็นสถานะของจักรพรรดิที่ได้รับสิทธิการปกครองจากเทพเจ้าร่วมกับการใช้พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าอามาเตราซุ อย่างไรก็ตาม มีการตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับจักรพรรดิตั้งแต่องค์ที่ 2 - 9 ว่าไม่น่าจะมีตัวตนจริง เนื่องจากไม่ปรากฏว่ามีบันทึกการมีตัวตนของจักรพรรดิทั้ง 8 พระองค์อย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีการสืบราชสมบัติโดยพระโอรสในทุกสมัยซึ่งเป็นเรื่องแปลก และจักรพรรดิในช่วงเวลาดังกล่าวยังมีอายุขัยที่ยืนยาวเกินจากความเป็นจริง (Fujiwara, 2014, p.60)

⁵ สมัยโจมงตั้งแต่ 14,000 ปีก่อนคริสต์ศักราช - 300 ปีก่อนคริสต์ศักราช สมัยยาโยะอิตั้งแต่ 300 ปีก่อนคริสต์ศักราช - ค.ศ.250

2) ปลายสมัยยาโยะอิ – สมัยหลุมศพ (องค์ที่ 10 – 32) (ไม่พบการสละราชสมบัติ และสืบทอดราชสมบัติระหว่างพี่น้อง)

เป็นช่วงตั้งแต่ 148 ปีก่อนคริสต์ศักราช - ค.ศ.592 ซึ่งคาบเกี่ยวระหว่างปลายสมัยยาโยะอิและสมัยหลุมศพ⁶ ในสมัยนี้มีการรวบรวมอาณาจักรต่างๆ และปกครองโดยผู้ปกครองสูงสุดที่เรียกว่า โอกิมิ (天皇) และเริ่มต้นปกครองโดยราชสำนักยามาโตะซึ่งหลักฐานที่เชื่อว่าการปกครองของจักรพรรดิ(ในตำแหน่งโอกิมิ) เริ่มตั้งแต่สมัยจักรพรรดิชูจิน(องค์ที่ 10) คือบันทึก โคจิกิและนิฮงโชะกิ ที่เขียนถึงการเป็นผู้ปกครองอาณาจักรยามาโตะของจักรพรรดิชูจิน เป็นสมัยที่ตระกูลที่มีอำนาจหรือโกโซกุ (豪族) ยังคงมีอำนาจและมีการแต่งตั้งตระกูลเหล่านี้ให้เป็นกลุ่มตระกูลที่ทำงานให้กับราชสำนัก บรรดาตระกูลที่มีอำนาจเหล่านี้พยายามจะขยายอำนาจในราชสำนักด้วยการให้บุตรสาวเป็นพระชายาของจักรพรรดิโดยเริ่มตั้งแต่สมัยจักรพรรดินินโตกุ(องค์ที่ 16) ที่มีพระชายาคือ เจ้าหญิงอิวะ จากตระกูลคัตสึราจิซึ่งเป็นตระกูลที่มีอำนาจและมีเชื้อสายของผู้อพยพหรือโทะไรจินจากคาบสมุทรเกาหลี ต่อมาตระกูลโซงะ (蘇我) ซึ่งมีเชื้อสายโทะไรจินและเป็นสายหนึ่งของตระกูลคัตสึราจิเริ่มมีอำนาจมากขึ้นจากการเป็นพระอัยกาของจักรพรรดิที่มีพระมารดาเป็นคนนอกราชวงศ์หรือโกะเซกิ (外戚) ที่มาจากตระกูลโซงะซึ่งเป็นพระชายาของจักรพรรดิคิมเม(องค์ที่ 29) และเป็นพระมารดาของจักรพรรดิต่อมาอีกหลายพระองค์ ผู้นำตระกูลโซงะคือ โซงะโนะอิโนะเมะ (蘇我稲目) สามารถคุมอำนาจและขึ้นปกครองในราชสำนักได้ตั้งแต่ราวกลางคริสต์ศตวรรษที่ 6 และผนึกอำนาจกับตระกูลโทะไรจินอื่นๆ รวมถึงบริหารที่ดินของราชสำนักหรือมียาเกะ (屯倉) เพื่อเป็นฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญของราชสำนักและยังมีบทบาทในการเผยแผ่พุทธศาสนาซึ่งเข้ามาในประเทศญี่ปุ่นในขณะนั้นพร้อมกับวัฒนธรรมและเทคโนโลยีจากแผ่นดินใหญ่ นอกจากนี้ การพบหลักฐานสิ่งของประดับหลุมศพที่ปรากฏในหลุมศพโบราณยังเป็นการยืนยันอำนาจการปกครองของโอกิมิในฐานะผู้ปกครองทางการทหารและทางพิธีกรรมซึ่งแสดงให้เห็นการมีอำนาจทั้งสองขั้วของโอกิมิจนถึงสมัยปลายหลุมศพ สถานะของจักรพรรดิเปลี่ยนจากผู้นำทัพไปอยู่ภายใต้การจัดการโดยตระกูลโซงะ มีประเด็นที่สำคัญคือ

1. ช่วงโจมตีถึงสมัยหลุมศพ จักรพรรดิมีสถานะเป็นผู้นำทัพและมีสถานะเป็นผู้นำทางพิธีกรรมเพื่อขอขอบคุณเทพเจ้าซึ่งเป็นความเชื่อที่เข้าสู่เกาะญี่ปุ่นพร้อมการปลูกข้าวตั้งแต่สมัยยาโยะอิ
2. ขุนนางตระกูลโซงะเริ่มมีอำนาจในราชสำนักซึ่งส่งผลต่อการเลือกผู้ขึ้นครองราชย์

2.1.2 ช่วงสมัยอาซูกะ - ปลายสมัยนารา (องค์ที่ 33 – 49) (เริ่มมีการสละราชสมบัติเป็นครั้งแรก)

มีการสละราชสมบัติเป็นครั้งแรกในสมัยจักรพรรดินีองค์ที่ 35 ในช่วงนี้มีจักรพรรดิ 17 พระองค์ สละราชสมบัติ 8 พระองค์ ไม่สละราชสมบัติ 9 พระองค์ สิ่งที่แตกต่างกันกับสมัยก่อนหน้านี้นี้คือ การขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดินี 7 พระองค์ใน 8 รัชสมัย (เนื่องจากจักรพรรดินีองค์ที่ 35 ขึ้นปกครองอีกครั้งเป็นจักรพรรดินีองค์ที่ 37)

เป็นช่วงตั้งแต่ค.ศ.592 – 781 ซึ่งคาบเกี่ยวระหว่างสมัยอาซูกะถึงปลายสมัยนารา⁷ มีการขยายอำนาจของจีนและอาณาจักรในคาบสมุทรเกาหลี ราชสำนักยามาโตะแสดงถึงการไม่ขึ้นตรงต่อจักรพรรดิของจีนด้วยการเปลี่ยนการเรียกผู้ปกครองของญี่ปุ่นจากคำว่า “โอกิมิ” (天皇) (กษัตริย์) ไปสู่คำว่า “เท็นโน” (天皇)

⁶ สมัยหลุมศพตั้งแต่ ค.ศ.250 - 600

⁷ สมัยอาซูกะตั้งแต่ ค.ศ.592 – 710 สมัยนาราตั้งแต่ค.ศ.710 - 794

(จักรพรรดิ) ที่ไม่มีความหมายในเชิงความสัมพันธ์ที่ต่ำกว่าราชสำนักจีนซึ่งใช้คำว่า “โคเต” (皇帝) (จักรพรรดิ) ในช่วงสมัยนี้มีความแตกต่างจากช่วงอื่นคือ เป็นช่วงที่เริ่มมีการสละราชสมบัติและมีการช่วงชิงบัลลังก์ระหว่างเจ้าชายในราชวงศ์รวมถึงมีจักรพรรดินีปกครองประเทศรวมทั้งสิ้น 8 รัชสมัย จักรพรรดินีองค์แรกคือจักรพรรดินีซุอิโกะ(องค์ที่ 33) เป็นพระชายาของจักรพรรดิบิตัตสึ(องค์ที่ 30) และการสละราชสมบัติครั้งแรกเกิดขึ้นในสมัยจักรพรรดินีโคเงียวกุ(องค์ที่35) ซึ่งตระกูลโซงะมีอำนาจในราชสำนักและส่งผลให้เกิดการจลาจลอิชิ (乙巳の變) ในวันที่ 12 มิถุนายน ค.ศ.645 เป็นการทำรัฐประหารโดยเจ้าชายนากาโนะโอเอะ(ต่อมาคือจักรพรรดิเท็นจิ) ทำให้อำนาจของตระกูลโซงะสิ้นสุดลงและจักรพรรดิโคโตกุ(องค์ที่ 36)ได้ขึ้นครองราชย์แต่อำนาจการปกครองอยู่ที่เจ้าชายนากาโนะโอเอะจนกระทั่งขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิเท็นจิ (องค์ที่ 38) หลังจากจักรพรรดิเท็นจิสิ้นพระชนม์ในเดือนมิถุนายน ค.ศ..672 เจ้าชายโออามะ(พระอนุชาของจักรพรรดิเท็นจิ ต่อมาคือจักรพรรดิเท็มมุ) ประกาศสงครามชิงบัลลังก์กับเจ้าชายโอโตโมะ(พระโอรสของจักรพรรดิเท็นจิ) และเกิดสงครามจินชิน (壬申の乱) ซึ่งเป็นสงครามที่กินพื้นที่กว้างและมีผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก ฝ่ายของเจ้าชายโอโตโมะแพ้สงครามที่เซตานิฮาชิเมืองโอสึ) จังหวัดชิงะในเดือนกรกฎาคมปีเดียวกัน พวกของเจ้าชายโอโตโมะถูกจับและ(เจ้าชายโอโตโมะฆ่าตัวตายที่เมืองยามาซากิ(บริเวณเมืองเกียวโตในปัจจุบัน) หลังจากนั้นราชสำนักจึงวางระบบการปกครองแบบรวมศูนย์ที่จักรพรรดิมีอำนาจสูงสุดในสมัยจักรพรรดิเท็มมุ (องค์ที่ 40) และจักรพรรดินิจิโต (องค์ที่ 41) ซึ่งมีการวางระบบเพื่อทำให้สถานะของจักรพรรดิมั่นคงขึ้น (Takamori, 2018, pp.56-59) คือ

- 1) ระบบการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ราชสำนักคือ การปกครองแบบบริตสึเรียว (律令政治) ตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 8 ตามแบบของจีนซึ่งจักรพรรดิเป็นผู้มีอำนาจปกครองสูงสุด
- 2) ระบบโคจิโคมิน (公地公民制) ยกเลิกการถือครองที่ดินและประชาชนทั้งหมดของสมาชิกราชวงศ์และตระกูลที่มีอำนาจและให้ที่ดินและประชาชนเหล่านั้นเป็นของจักรพรรดิและกำหนดระบบเก็บภาษีจากที่นาคือ ฮันเด็นซุจุ (班田收授法) รวมถึงระบบภาษีอื่นๆ จากประชาชนคือ โซโยโจ (租庸調) ส่งผลให้ราชสำนักและจักรพรรดิปกครองประชาชนได้ทั้งหมด
- 3) การเคารพเทพเจ้าอามาเตราซุในฐานะบรรพสตรีของราชวงศ์และกำหนดให้จักรพรรดิเป็นผู้นำทางพิธีกรรม
- 4) เริ่มพิธีกรรมที่ทำให้จักรพรรดิมีสถานะเป็นเทพเจ้าคือพิธี “ชิกินันเซ็งงุ” (式年遷宮) ของศาลเจ้าอิเซะ เพื่อเป็นการแสดงอำนาจของจักรพรรดิในฐานะที่เป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้าอามาเตราซุและกำหนดความซัดเจนของพิธีขอบคุณเทพเจ้าสำหรับผลผลิตทางการเกษตรโดยให้พิธี “ไดโจไซ” เป็นพิธีที่จัดขึ้นในปีแรกเมื่อจักรพรรดิขึ้นครองราชย์และพิธี “นินาเมไซ” เป็นพิธีที่จัดขึ้นทุกปีซึ่งเป็นการกำหนดบทบาทที่สำคัญของจักรพรรดิในฐานะผู้นำพิธีกรรมในฐานะของผู้สืบเชื้อสายจากเทพเจ้าอามาเตราซุ
- 5) ตั้งสำนักงานของราชสำนักเกี่ยวกับพิธีกรรมของเทพเจ้ารวมทั้งควบคุมพิธีกรรมของศาลเจ้าทั่วประเทศโดยมีจักรพรรดิเป็นผู้นำสูงสุดในทางพิธีกรรม
- 6) เริ่มระบบมกุฎราชกุมารเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับการสืบทอดตำแหน่งและเริ่มธรรมเนียมการใช้ตำแหน่งจักรพรรดิหลังการสละราชสมบัติเป็นครั้งแรกในปีค.ศ.701 จักรพรรดินิจิโตทรงสละราชสมบัติและดำรงตำแหน่งจักรพรรดิที่สละราชสมบัติคือ “ไดโจเท็นโน” (太上天皇) หรือเรียกอย่างย่อว่า “โจโจ” (上皇) เพื่ออยู่ในตำแหน่งที่สามารถดูแลพระราชนัดดาซึ่งเป็นจักรพรรดิด้วยเยาว์

จักรพรรดินีที่สละราชสมบัติในขณะที่ยังมีพระชนม์ชีพพระองค์แรกคือ จักรพรรดินีโคเงียวกุ (องค์ที่ 35) หลังจากนั้นจักรพรรดินีซึ่งสละราชสมบัติอีกหลายพระองค์ เช่น จักรพรรดินีจิโตพระชายาของ จักรพรรดิเท็มมุซึ่งขึ้นครองราชย์เพื่อรักษาอำนาจแทนพระโอรสที่สิ้นพระชนม์และรอเวลาให้พระราชนัดดาขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิมังมุ(องค์ที่ 42) แต่พระนางยังคงมีอำนาจในตำแหน่งโจโกซึ่งเป็นการสร้างธรรมเนียมการสืบทอดทางสายเลือดทางสายของพระบิดาคือจักรพรรดิเท็นจิต่อไป (Hongo Kazuto,2018,pp.28-39) แต่หลังจากนั้นจักรพรรดิมังมุสิ้นพระชนม์ก่อนเวลาอันควร จึงมีการแต่งตั้งพระธิดาของจักรพรรดิเท็นจิขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดินีเก็มเม(องค์ที่ 43) เพื่อรอเวลาให้รัชทายาทองค์ต่อไปขึ้นครองราชย์ การขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดินีทั้ง 8 รัชสมัยในสมัยนี้จึงเป็นการขึ้นครองราชย์เพื่อรอเวลาให้องค์รัชทายาทถึงวัยเหมาะสมที่จะขึ้นครองราชย์และสละราชสมบัติให้องค์รัชทายาทต่อไป ทั้งนี้มีจักรพรรดินีที่ครองราชย์โดยไม่ได้สละราชสมบัติเพียง 2 พระองค์ ส่วนจักรพรรดิที่สละราชสมบัติเป็นพระองค์แรกคือ จักรพรรดิโซมุ(องค์ที่ 45) เนื่องจากมีเพียงพระธิดาจึงสละราชสมบัติเพื่อให้พระธิดาขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดินีโคเก็ง (องค์ที่ 46) โดยมีพระมารดาเป็นผู้ดูแลแต่อำนาจอยู่ที่หลานของพระมารดาชื่อ ฟุจิวาระโนะนากามาโระ (藤原仲麻呂) นอกจากนี้ยังมีจักรพรรดิที่ครองราชย์เมื่อสูงวัยคือ จักรพรรดิโคนิ (องค์ที่ 49) ขึ้นครองราชย์เมื่อพระชนมายุ 62 ชันษาซึ่งขึ้นครองราชย์เพื่อรอเวลาให้รัชทายาทถึงวัยเหมาะสมที่จะขึ้นครองราชย์นั่นเอง

สถานะของจักรพรรดิในช่วงนี้มีความหลากหลายรูปแบบ มีประเด็นที่สำคัญ คือ

1. สถานะของจักรพรรดิเป็นผู้ปกครองสูงสุดและเป็นผู้นำพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเทพเจ้าอย่างเป็นระบบตั้งแต่สมัยจักรพรรดิเท็มมุและจักรพรรดินีจิโต และมีการรวมศูนย์อำนาจปกครองที่จักรพรรดิรวมถึงการกำหนดให้ที่ดินและประชาชนอยู่ภายใต้การปกครองของจักรพรรดิ
2. อำนาจของจักรพรรดิในแบบเทวสิทธิ์มีความชัดเจนขึ้นโดยการสร้างพิธีกรรมที่ทำให้จักรพรรดิมีความเป็นเทพเจ้าจากพิธีที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าอามาเตราฮูโดยมีจักรพรรดิเป็นผู้นำในพิธีกรรม
3. มีการเปลี่ยนขั้วอำนาจจากตระกูลโซงะไปสู่ตระกูลฟุจิวาระ จักรพรรดิเริ่มมีพระมารดาและพระชายาที่มาจากตระกูลฟุจิวาระ ทำให้ขุนนางจากตระกูลฟุจิวาระมีอำนาจในราชสำนักตั้งแต่สมัยจักรพรรดิโซมุ
4. มีการสละราชสมบัติของจักรพรรดินีและจักรพรรดิซึ่งมีพระชนมายุสูงวัยเป็นไปเพื่อรอเวลาที่เหมาะสมขององค์รัชทายาท

2.2 การสละราชสมบัติของจักรพรรดิในช่วงต้น - กลางสมัยเฮอัน (องค์ที่ 50 – 70 รวม 21 พระองค์)

ในช่วงนี้มีจักรพรรดิ 21 พระองค์ สละราชสมบัติ 14 พระองค์ ไม่ได้สละราชสมบัติ 7 พระองค์ ขึ้นครองราชย์อายุไม่เกิน 15 ชันษา 6 พระองค์ มีพระมารดาจากตระกูลฟุจิวาระ 18 พระองค์และมีพระชายาที่มาจากตระกูลฟุจิวาระ 17 พระองค์ มีจักรพรรดิสูงวัยที่ขึ้นครองราชย์เพื่อรอเวลาสำหรับองค์รัชทายาทคือ จักรพรรดิโคโก (องค์ที่ 58) ขึ้นครองราชย์เมื่อ 54 ชันษาและครองราชย์เพียง 3 ปีจึงสิ้นพระชนม์ จะเห็นได้ว่าการสละราชสมบัติเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้นและตระกูลฟุจิวาระมีอิทธิพลในราชสำนักมากขึ้นเช่นกัน

เป็นช่วงตั้งแต่ค.ศ.781 – 1068 ซึ่งเป็นช่วงต้นถึงกลางสมัยเฮอัน⁸ เป็นสมัยที่บ้านเมืองมีความสงบไม่มีสงครามภายใน หลังจากสมัยของจักรพรรดิคัมมุ(องค์ที่50) เป็นต้นมาการสละราชสมบัติกลายเป็นธรรมเนียมปกติของราชสำนัก เนื่องจากขุนนางจากตระกูลฟูจิوارهโดยเฉพาะตระกูลหลักคือ ตระกูลฮกเกะ(北家) สร้างอำนาจด้วยการให้บุตรสาวเป็นพระชายาของจักรพรรดิ หลังจากพระชายาประสูติพระโอรสและพระโอรสเจริญวัยระดับหนึ่งแล้วจึงให้จักรพรรดิสละราชสมบัติ และให้พระโอรสซึ่งถูกเลี้ยงดูในคฤหาสน์ของตระกูลฟูจิوارهขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิด้วยเยาว์โดยมีพระอัยกา(ตา)ปกครองแทนในฐานะผู้สำเร็จราชการ เริ่มในสมัยของจักรพรรดิเซวะ(องค์ที่ 56) ซึ่งขึ้นครองราชย์เมื่อทรงพระเยาว์และมีพระอัยกาเป็นผู้สำเร็จราชการในตำแหน่ง “เซตโซ” (摂政) และ“คัมปุกุ” (關白) เป็นการปกครองแบบ “เซ็กกิงเซจิ” (摂関政治) ที่ทำให้ตระกูลฟูจิوارهมีอำนาจสูงสุดในราชสำนักและยังสร้างอำนาจด้วยการครอบครองที่ดินส่วนตัวอย่างมหาศาลส่งผลให้มีความมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจและทางการเมือง “เซตโซ” ที่มีอำนาจคือ ฟูจิوارهโนะโมโตสึเนะ (藤原基経) เป็นผู้ที่สามารถเลือกให้จักรพรรดิขึ้นครองราชย์ได้ถึง 4 พระองค์คือองค์ที่ 56 - 59 และยังใช้อำนาจถอดถอนตำแหน่งจักรพรรดิ และยังมีขุนนางจากตระกูลฟูจิوارهที่มีอิทธิพลมากอีกคนหนึ่งคือ ฟูจิوارهโนะมิจินางะ (藤原道長) มีบุตรสาวที่เป็นพระชายาของจักรพรรดิ 4 พระองค์และครองอำนาจในราชสำนักเป็นเวลาประมาณ 50 ปี การปกครองแบบเซ็กกิงเซจินี้ส่งผลให้มีจักรพรรดิขึ้นครองราชย์ในวัยเยาว์คือ จักรพรรดิเซวะ(องค์ที่ 56 ครองราชย์ 9 ชันษา) จักรพรรดิโยเซ(องค์ที่ 57 ครองราชย์ 9 ชันษา) จักรพรรดิชูซากุ(องค์ที่ 61 ครองราชย์ 8 ชันษา) จักรพรรดิเรเซ(องค์ที่ 63 เป็นมกุฎราชกุมารเมื่อ 2 เดือนครองราชย์ 18 ชันษา) จักรพรรดิอิจิโจ(องค์ที่ 66 ครองราชย์ 7 ชันษา) และจักรพรรดิโกอิจิโจ(องค์ที่ 68 ครองราชย์ 9 ชันษา)

อำนาจของขุนนางจากตระกูลฟูจิوارهหยุดชะงักลงหลังจากสมัยจักรพรรดิโกเรเซ(องค์ที่70) เนื่องจากพระชายาซึ่งเป็นบุตรสาวของขุนนางฟูจิوارهโนะโยริมิจิ (藤原頼通) ไม่มีพระโอรส เมื่อจักรพรรดิสิ้นพระชนม์พระอนุชาต่างพระมารดาคือ เจ้าชายทากาฮิโตะจึงขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิโกซันโจ(องค์ที่ 71) นับเป็นจักรพรรดิพระองค์แรกที่พระมารดาไม่ได้มาจากตระกูลฟูจิوارهในรอบ 170 ปีตั้งแต่สมัยจักรพรรดิอูตะ เป็นต้นมา

สถานะของจักรพรรดิอยู่ภายใต้ตระกูลฟูจิواره มีสถานะเป็นเพียงสัญลักษณ์ มีประเด็นที่สำคัญ คือ

- 1) สมัยเฮอันเป็นสมัยที่บ้านเมืองสงบไม่มีสงคราม จึงไม่ปรากฏสถานะของจักรพรรดิในฐานะผู้นำทัพ
- 2) ขุนนางตระกูลฟูจิوارهมีอำนาจในการเลือกผู้ขึ้นครองราชย์โดยเลือกจากพระมารดาที่เป็นธิดาของขุนนางตระกูลฟูจิوارهที่มีอำนาจ จักรพรรดิหมดอำนาจในการปกครองทางการเมืองและมีสถานะเป็นเพียงผู้นำทางพิธีกรรมของราชสำนัก

- 3) การสละราชสมบัติของจักรพรรดิเป็นไปตามความประสงค์ของขุนนางตระกูลฟูจิوارهที่มีอำนาจในราชสำนัก ส่งผลให้จักรพรรดิมีสถานะเป็นผู้ปกครองโดยสัญลักษณ์และมีจักรพรรดิที่ขึ้นครองราชย์ในวัยเยาว์

⁸ สมัยเฮอันตั้งแต่ค.ศ.794 - 1185

2.3 การสละราชสมบัติในสมัยที่โจโก (จักรพรรดิซึ่งสละราชสมบัติ) มีอำนาจ (องค์ที่ 71 - 81 รวม 11 พระองค์)

ในช่วงนี้มีจักรพรรดิ 11 พระองค์ สละราชสมบัติ 8 พระองค์ ไม่ได้สละราชสมบัติ 3 พระองค์ ขึ้นครองราชย์อายุไม่เกิน 15 ชั้นษา 7 พระองค์ มีพระมารดามาจากตระกูลฟูจิوارهะ 7 พระองค์และมีพระชายามาจากตระกูลฟูจิوارهะ 9 พระองค์ (จักรพรรดิที่พระชายามาจากตระกูลฟูจิوارهะมากกว่า 2 พระองค์ จำนวน 5 พระองค์)

เป็นช่วงตั้งแต่ค.ศ.1068 – 1185 ซึ่งเป็นช่วงปลายสมัยเฮอัน เริ่มจากสมัยจักรพรรดิโกซันโจ (องค์ที่ 71) เป็นจักรพรรดิที่พระมารดาไม่ได้มาจากตระกูลฟูจิوارهะ ในสมัยนี้มีการปฏิรูประบบที่ดินและออกกฎหมายปรับปรุงระบบโซเอ็นส่งผลให้ที่ดินของตระกูลฟูจิوارهะลดลงไปสองในสามส่วนทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของตระกูลฟูจิوارهะย่ำแย่ลงและอำนาจในการปกครองของราชสำนักได้เปลี่ยนจากขุนนางตระกูลฟูจิوارهะไปสู่การปกครองแบบอินเซ (院政) เป็นการปกครองโดยจักรพรรดิที่สละราชสมบัติหรือ “โจโก” ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในฐานะหัวหน้าครอบครัวของราชวงศ์ การปกครองที่โจโกเป็นผู้มีอำนาจนี้ปรากฏให้เห็นในอดีตในสมัยจักรพรรดินิโจเช่นกันแต่การปกครองโดยโจโกที่เป็นระบบและมีความต่อเนื่องนั้นเริ่มในสมัยของจักรพรรดิโกซันโจซึ่งสละราชสมบัติให้แก่พระโอรสและดำรงตำแหน่ง “โกซันโจโจโก” ในปีค.ศ.1072 แต่สิ้นพระชนม์หลังจากสละราชสมบัติได้ไม่นานระบบการปกครองแบบอินเซจึงเริ่มอย่างจริงจังในสมัยจักรพรรดิชิรากาวะ(องค์ที่ 72) ซึ่งสละราชสมบัติในปีค.ศ. 1086 เพื่อดำรงตำแหน่งโจโกและปกครองแบบอินเซให้รุ่นลูก-หลาน-เหลนและมีอำนาจในการปกครองประมาณ 40 ปี ในบันทึก จินโนโชโตกิ (神皇正統記) เรียกตำแหน่ง “โจโก” ว่าเป็น “ซีเต็น” (治天) (ผู้ปกครอง) และเรียกจักรพรรดิว่า “โทกู” (東宮) (ปกติใช้เรียกตำแหน่งของมกุฎราชกุมาร) โจโกมีอำนาจในการออกคำสั่งซึ่งมีอำนาจเหนือกว่าคำสั่งของจักรพรรดิ อีกทั้งยังเป็นผู้มีสิทธิเลือกผู้ขึ้นครองราชย์โดยไม่ได้คำนึงว่าเป็นเจ้าชายที่มาจากตระกูลสายตรง(พระชายาเอก)หรือตระกูลสายรอง และมีการเลือกเจ้าชายที่เป็นโอรสของพระมารดาผู้เป็นที่โปรดปรานของโจโกหรือเป็นเจ้าชายที่ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหญิงที่ครอบครองที่ดินมหาศาล ซึ่งการเลือกผู้ขึ้นครองราชย์แบบนี้ส่งผลต่อการขึ้นครองราชย์ของเจ้าชายสายตระกูลหลักเป็นอย่างมาก (Yagashiwa,pp.89-90) มีโจโกหลายพระองค์ที่มีอำนาจในการปกครองแบบอินเซได้แก่ ชิรากาวะโจโก (องค์ที่ 72) โทบะโจโก (องค์ที่ 74) โทชิรากาวะโจโก (องค์ที่ 77) และโกโตบะโจโก(องค์ที่ 82) การที่โจโกเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองส่งผลให้จักรพรรดิในสมัยนี้ไม่มีบทบาทในการปกครอง ดังนั้นจักรพรรดิหลายพระองค์จึงทุ่มเทให้ความสนใจกับการศึกษาและงานศิลปะ ในช่วงนี้มีจักรพรรดิที่ขึ้นครองราชย์ในวัยไม่เกิน 10 ชั้นษาได้แก่ จักรพรรดิโฮริกาว่า(องค์ที่ 73 ครองราชย์ 8 ชั้นษา)จักรพรรดิโทบะ(องค์ที่ 74 ครองราชย์ 5 ชั้นษา) จักรพรรดิชูโตกุ(องค์ที่ 75 ครองราชย์ 4 ชั้นษา) จักรพรรดิโคโนเอะ(องค์ที่ 76 เป็นมกุฎราชกุมารเมื่อ 3 เดือนและครองราชย์ 3 ชั้นษา) จักรพรรดิโรกุโจ (องค์ที่ 79 ครองราชย์ 2 ชั้นษาและสละราชสมบัติ 5 ชั้นษา) จักรพรรดิทากากูระ(องค์ที่ 80 ครองราชย์ 8 ชั้นษา) และจักรพรรดิอันโตกุ(องค์ที่ 81 ครองราชย์ไม่ถึง 2 ชั้นษาและสิ้นพระชนม์เมื่อ 8 ชั้นษา)

สถานะของจักรพรรดิอยู่ภายใต้ “โจโก” มีสถานะเป็นเพียงสัญลักษณ์อย่างชัดเจน มีประเด็นที่สำคัญ คือ

1. มีการสละราชสมบัติมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนจักรพรรดิทั้งหมดในช่วงนี้
2. การขึ้นครองราชย์เป็นการเลือกของโจโก ไม่ได้เลือกเพียงจากตระกูลสายหลัก(พระชายาเอก) และมีจักรพรรดิที่ขึ้นครองราชย์ในวัยเยาว์จำนวนครึ่งหนึ่งของจักรพรรดิ

2.4 การสละราชสมบัติในสมัยคามาคุระ (องค์ที่ 82 – 95 รวม 14 พระองค์)

ในช่วงนี้มีจักรพรรดิ 14 พระองค์ สละราชสมบัติ 12 พระองค์ ไม่ได้สละราชสมบัติ 2 พระองค์ ขึ้นครองราชย์อายุไม่เกิน 15 ชันษา 9 พระองค์ มีพระมารดามาจากตระกูลฟูจิวาระ 2 พระองค์(นอกนั้นมาจากตระกูลสายย่อยของฟูจิวาระและตระกูลขุนนางชั้นสูงเช่น คูโจและไซอนจิ) มีพระชายามาจากตระกูลฟูจิวาระ 8 พระองค์

เป็นช่วงตั้งแต่ค.ศ.1184 – 1318 ซึ่งเป็นช่วงต้นถึงปลายสมัยคามาคุระ⁹ เริ่มระบบการปกครองของทหารโดยรัฐบาลทหารคามาคุระซึ่งได้รับการยอมรับจากราชสำนักให้ปกครองแถบคันโตโดยมินาโมโตะโนะโยริโตโมะ (源頼朝) เป็นผู้นำรัฐบาลและเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปกครองร่วมกันระหว่างราชสำนักและรัฐบาลทหาร การรวบอำนาจของชนชั้นนักรบสามารถแบ่งได้เป็น 2 แบบ (Takamori, 2018, p.40) คือ

1) แบบโทระโนะคิโยโมริและโทโยโทมิอิเคโยชิ คือการมีอำนาจโดยได้รับตำแหน่งไดโจไดจิน (太政大臣) หรือตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดของราชสำนัก

2) แบบมินาโมโตะโนะโยริโตโมะ ผู้เริ่มปกครองในสมัยคามาคุระได้รับแต่งตั้งจากจักรพรรดิให้เป็นผู้นำทัพสูงสุดหรือ “เซอิไตโชกุน” (征夷大将軍) เป็นระบบการปกครองในสมัยคามาคุระ มุโรมะจิ และเอโดะรูปแบบที่ 2 นี้สามารถรักษาอำนาจได้ยาวนานกว่ารูปแบบที่ 1

ทั้งสองแบบมีความเหมือนกันคือ จักรพรรดิจะเป็นผู้มีสิทธิแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งไดโจไดจินหรือตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีและตำแหน่งเซอิไตโชกุนหรือตำแหน่งแม่ทัพ และทำให้ชนชั้นนักรบไม่สามารถปฏิเสธหรือมองข้ามอำนาจของจักรพรรดิได้

ในช่วงต้นของสมัยตั้งแต่จักรพรรดิองค์ที่ 82 – 84 นั้นยังคงเป็นการปกครองในแบบเดิมคือ จักรพรรดิสละราชสมบัติให้พระโอรสที่อยู่ในวัยเยาว์และปกครองในแบบอินเซจนกระทั่งเกิดจลาจลโจกิ (承久の乱) ในปีค.ศ.1221 ในสมัยจักรพรรดิชูเกียว (องค์ที่ 85 ขึ้นครองราชย์ 4 ชันษา) รัฐบาลทหารคามาคุระสั่งให้จักรพรรดิสละราชสมบัติทั้งที่เพิ่งขึ้นครองราชย์ได้เพียง 70 กว่าวันโดยยังไม่มีพิธีครองราชย์ ต่อมาจักรพรรดิโกโฮริกาวะ (องค์ที่ 86) จึงขึ้นครองราชย์ด้วยวัย 10 ชันษาเป็นโอรสของเจ้าชายโมริซาตะ(พระโอรสของจักรพรรดิทากากุระ (องค์ที่ 80) ซึ่งได้ตำแหน่งโจโกเป็นกรณีพิเศษซึ่งไม่ได้เป็นจักรพรรดิ) แต่อำนาจการปกครองอยู่ที่รัฐบาลคามาคุระซึ่งได้ตั้งสำนักงานเพื่อรักษาความสงบและควบคุมดูแลราชสำนัก และยังมียึดที่ดินของราชสำนักในแถบตะวันตกเพื่อให้เป็นรางวัลแก่ลูกน้องของตน ถือเป็นารแสดงอำนาจเหนือราชสำนักอย่างเห็นได้ชัด ต่อมาจักรพรรดิโกซางะ (องค์ที่ 88) เป็นผู้ที่ถูกเสนอให้ขึ้นครองราชย์โดยรัฐบาลคามาคุระและสละราชสมบัติให้พระโอรสหลังจากครองราชย์ได้ 4 ปี ก่อนจะสิ้นพระชนม์ทรงเขียนจดหมายให้รัฐบาลคามาคุระเป็นผู้ให้คำแนะนำแก่ราชสำนักในการเลือกผู้ขึ้นครองราชย์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งที่นำไปสู่การแบ่งเป็นราชสำนักเหนือ-ใต้ในเวลาต่อมา

การสละราชสมบัติในขณะที่จักรพรรดิยังมีพระชนม์ชีพในสมัยคามาคุระเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ปกติซึ่งราชสำนักให้ความสำคัญกับการยึดถือขนบธรรมเนียมที่มีมาตั้งแต่สมัยเฮอันรวมถึงการขึ้นครองราชย์ด้วยวัยไม่ถึง 10 ชันษาก็เป็นเรื่องปกติเช่นกัน การขึ้นครองราชย์ซึ่งเป็นการตัดสินใจของรัฐบาลคามาคุระทำให้เกิดความขัดแย้งภายในราชวงศ์และมีการแบ่งสายภายในราชวงศ์เป็น 2 สายเรียกตามที่อยู่ของโจโกคือ สายไดคาคุจิโต

⁹ สมัยคามาคุระตั้งแต่ค.ศ.1185 - 1333

(大覚寺統) (สืบทอดจากจักรพรรดิคาเมยามะ องค์ที่ 90) และสายจิเมียวอินโต (持明院統) (สืบทอดจากจักรพรรดิโกฟูกากูซะ องค์ที่ 89) ซึ่งรัฐบาลคามาคูระเป็นผู้กำหนดให้สลับกันขึ้นครองราชย์

ความขัดแย้งและการแบ่งสายภายในราชวงศ์นี้เป็นที่พอใจของรัฐบาลทหาร เนื่องจากอำนาจเดิมของจักรพรรดิในสมัยนั้นยังคงมีความเข้มแข็งและน่าหวาดเกรง ดังนั้นการแย่งชิงอำนาจภายในราชวงศ์จนเกิดการแบ่งราชสำนักออกเป็นสองสายนั้นจึงเป็นประโยชน์ต่อการปกครองของรัฐบาลทหารและลดการสร้างอำนาจของโจโกที่มีตั้งแต่ปลายสมัยเฮอัน การแบ่งกลุ่มนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงกลางสมัยคามาคูระและต่อเนื่องไปจนถึงสมัยราชสำนักเหนือ-ใต้ โดยสายจิเมียวอินโตเป็น “ราชสำนักเหนือ” และสายไดกากูจิโตเป็น “ราชสำนักใต้”

สถานะของจักรพรรดิอยู่ภายใต้รัฐบาลคามาคูระ ไม่ได้มีอำนาจในการปกครอง มีประเด็นที่สำคัญ คือ

1) มีการแบ่งการปกครองเป็นการปกครองขุนนางของราชสำนักและการปกครองทหารของรัฐบาลทหาร การออกคำสั่งให้ทำสงครามและการแต่งตั้งผู้นำทหารจะต้องได้รับการแต่งตั้งโดยจักรพรรดิเท่านั้น

2) การสละราชสมบัติกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติปกติของราชสำนักรวมถึงการขึ้นครองราชย์ในวัยเยาว์ไม่เกิน 10 ชันษาและรัฐบาลคามาคูระเป็นผู้มีอำนาจในการเลือกรัชทายาทเพื่อขึ้นครองราชย์เป็นส่วนใหญ่

2.5 การสละราชสมบัติในสมัยมูโรมะจิ-เซ็งโงะกุ-สมัยต้นสมัยเอโดะ (องค์ที่ 96 – 107 รวม 17 พระองค์)

ในช่วงนี้มีจักรพรรดิ 17 พระองค์(รวมราชสำนักเหนือซึ่งสละราชสมบัติทั้ง 5 พระองค์) สละราชสมบัติ 12 พระองค์ ไม่ได้สละราชสมบัติ 5 พระองค์ ขึ้นครองราชย์อายุไม่เกิน 15 ชันษา 2 พระองค์ มีพระมารดามาจากตระกูลฟูจิวาระ 6 พระองค์และมีพระชายามาจากตระกูลฟูจิวาระ 5 พระองค์

การสละราชสมบัติในช่วงนี้แบ่งได้เป็น 2 ช่วง คือ

2.5.1 ช่วงสมัยมูโรมะจิในช่วงราชสำนักเหนือ - ใต้ (องค์ที่ 96 – 102)

เป็นช่วงตั้งแต่ค.ศ.1318 – 1464 ซึ่งคาบเกี่ยวระหว่างปลายสมัยคามาคูระ- สมัยมูโรมะจิ¹⁰ ในช่วงราชสำนักเหนือ-ใต้เริ่มตั้งแต่จักรพรรดิโกไดโกะ (องค์ที่ 96 เป็นราชสำนักใต้องค์ที่ 1) จนถึงจักรพรรดิโกโกมัตสึ (องค์ที่ 100 เป็นพระโอรสของราชสำนักเหนือองค์ที่ 5 และเดิมถูกแต่งตั้งเป็นจักรพรรดิของราชสำนักเหนือองค์ที่ 6) ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ก็มีจักรพรรดิของราชสำนักเหนือ 5 พระองค์ซึ่งได้รับสนับสนุนจากรัฐบาลมูโรมะจิ จักรพรรดิโกไดโกะมีความขัดแย้งกับโชกุนอาชิกางะทาากาอูจิ (足利尊氏) โชกุนคนที่ 2 ของรัฐบาลมูโรมะจิ จึงหนีออกจากเมืองเกียวโตไปพร้อมเครื่องไตรราชกกุธภัณฑ์เพื่อไปตั้งราชสำนักใต้ที่เมืองโยชิโนะ (บริเวณจังหวัดนาราในปัจจุบัน)ในปีค.ศ.1336 ต่อมาในสมัยจักรพรรดิโกคาเมยามะ (องค์ที่ 99) จึงมีการเจรจากราชสำนักเหนือพร้อมกับรัฐบาลมูโรมะจิในสมัยของโชกุนอาชิกางะโยชิมิตสึ (足利義満) (คนที่ 3) ผลของการเจรจาทำให้มีการรวมสองราชสำนักในปีค.ศ.1392 และจักรพรรดิโกคาเมยามะมอบเครื่องไตรราชกกุธภัณฑ์ให้แก่ราชสำนักเหนือ การสละราชสมบัติยังคงปฏิบัติตามธรรมเนียมเดิมแต่มีจักรพรรดิที่ขึ้นครองราชย์ในวัยเยาว์ลดลงอย่างมาก ซึ่งมีเพียงจักรพรรดิของราชสำนักเหนือเท่านั้น

¹⁰ สมัยมูโรมะจิตั้งแต่ค.ศ.1336 - 1573

2.5.2 ช่วงสมัยเซ็งโงะกุ – ต้นสมัยเอโดะ (องค์ที่ 103 - 107)

เป็นช่วงตั้งแต่ค.ศ.1465 – 1611 ซึ่งคาบเกี่ยวระหว่างต้นสมัยเซ็งโงะกุถึงต้นสมัยเอโดะ ช่วงที่เรียกว่าสมัยเซ็งโงะกุ¹¹ นั้นเป็นสมัยที่มีการสู้รบกันระหว่างซามูไรตระกูลต่างๆ อย่างดุเดือดโดยเริ่มตั้งแต่เกิดสงครามโอนินและสงครามบุมเม (応仁・文明の乱) ในเมืองเกียวโต(ค.ศ.1467-1477) ทำให้สถานะทางการเงินของรัฐบาลทหารย่าแย่ง ซึ่งส่งผลให้จักรพรรดิและราชสำนักประสบปัญหาทางการเงินอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนจนไม่อาจสละราชสมบัติในขณะที่ยังมีพระชนม์ชีพตามธรรมเนียมที่ปฏิบัติกันมาและต้องครองราชย์จนสิ้นพระชนม์ในตำแหน่งจักรพรรดิ ได้แก่

1) จักรพรรดิโกสึจิมิกาโดะ(องค์ที่ 103) ครองราชย์ระหว่างค.ศ.1464-1500 เป็นช่วงที่เมืองเกียวโตมีสงครามครั้งใหญ่ 2 ครั้งคือ สงครามโอนินและสงครามบุมเม ทำให้สถานะทางเศรษฐกิจของรัฐบาลทหารตระกูลอาซึกางะซึ่งเป็นผู้สนับสนุนทางการเงินแก่ราชสำนักย่าแย่งอย่างมากจนไม่สามารถสนับสนุนราชสำนักต่อไปได้ บรรดาขุนนางในราชสำนักต่างพากันอพยพหนีจากเมืองเกียวโตไปอาศัยอยู่กับไคเมียวที่มีฐานะร่ำรวยตามหัวเมืองจนแทบไม่เหลือผู้รับใช้จักรพรรดิในราชสำนักและจักรพรรดิต้องไปประทับที่คฤหาสน์ของโชกุน ถึงแม้จักรพรรดิต้องการจะสละราชสมบัติแต่ก็ไม่สามารถทำได้เนื่องจากไม่มีทั้งเงินและผู้ที่จัดพิธีสละราชสมบัติพิธีขึ้นครองราชย์และพิธีไฉไซ แม้สิ้นพระชนม์ก็ไม่มีเงินจัดพระราชพิธีศพจนต้องตั้งพระบรมศพไว้ในพระราชวังนานกว่า 1 เดือน

2) จักรพรรดิโกกาชิwabาระ (องค์ที่ 104) ไม่สามารถจัดพระราชพิธีครองราชย์ได้เนื่องจากไม่มีเงิน และจัดพระราชพิธีขึ้นครองราชย์ในปีค.ศ.1521 หลังจากขึ้นครองราชย์มาแล้ว 20 ปี ด้วยการสนับสนุนของโชกุนตระกูลอาซึกางะและเจ้าอาวาสวัดฮันงันจิงค์ที่ 9

3) จักรพรรดิโกนาระ (องค์ที่ 105) จัดพิธีขึ้นครองราชย์หลังจากรับตำแหน่งจากพระบิดา 10 ปี โดยได้รับเงินบริจาคจากกลุ่มไคเมียวสมัยเซ็งโงะกุได้แก่ ตระกูลโอบุจิ ตระกูลโฮโจ และตระกูลอิมางาวะ เป็นต้น

ถึงแม้จักรพรรดิจะประสบปัญหาเกี่ยวกับสถานะทางการเงิน แต่จากการมีอำนาจในการออกคำสั่งอนุญาตให้ทำสงครามและมีอำนาจพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้แก่เซ็งโงะกุไคเมียวที่ได้ขึ้นปกครองจากการสู้รบแย่งอำนาจ จึงมีการบริจาคเงินให้กับจักรพรรดิเพื่อได้รับประโยชน์ตอบแทนเช่น การขอให้ออกคำสั่งเพื่อทำสงครามของโชกุนและโอดะโนบุ นางะและการขอพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้แก่ไคเมียว สถานการณ์ทางการเงินของราชสำนักดีขึ้นในสมัยจักรพรรดิโองิมาจิ(องค์ที่ 106) เมื่อราชสำนักมีผู้สนับสนุนทางการเงินอีกครั้งหนึ่งคือโอดะโนบุ นางะ ไคเมียวผู้พยายามรวบรวมอำนาจการปกครองในประเทศญี่ปุ่นให้เป็นหนึ่งเดียว โอดะจึงใช้ประโยชน์จากจักรพรรดิโดยขอให้ออกคำสั่งอนุญาตให้ทำสงครามซึ่งหลังจากโอดะเสียชีวิตแล้ว ฮาชิบะฮิเดโยชิ ลูกน้องคนสนิทของโอดะที่ขึ้นปกครองแทนก็ให้การสนับสนุนจักรพรรดิและราชสำนักเป็นอย่างดี เขาได้รับตำแหน่ง “คัมปักกุ” ในปีค.ศ.1585 และในปีค.ศ.1586 ได้รับพระราชทานนามสกุล “โทโยโทมิ”¹² พร้อมกับได้รับตำแหน่งไดโจไดจินหรือตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีซึ่งมีสิทธิปกครองทั้งประเทศ และเขายังขอให้จักรพรรดิออก

¹¹ สมัยเซ็งโงะกุตั้งแต่ค.ศ.1467 - 1603

¹² นามสกุลแรก คิโนชิตะ (木下氏) ต่อมาเปลี่ยนเป็น ฮาชิบะ (羽柴氏)

คำสั่งห้ามทำสงครามทุกระดับตั้งแต่ระดับไคเมียวไปจนถึงระดับชวานาส่งผลให้เกิดความสงบในประเทศ จนทำให้โทโยโทมิมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศแทนตำแหน่งโชกุน (Takemitsu, 2018, pp.230-238)

สถานะของจักรพรรดิอยู่ภายใต้รัฐบาลทหารและชนชั้นทหารที่มีอำนาจ มีประเด็นที่สำคัญ คือ

1) จากอำนาจเดิมของจักรพรรดิตั้งแต่สมัยคามะคุระที่เป็นผู้ออกคำสั่งให้โชกุนขึ้นปกครอง การออกคำสั่งให้ออกรบในพระนามของจักรพรรดิและการพระราชทานบรรดาศักดิ์แก่ไคเมียว ส่งผลให้จักรพรรดิยังคงมีอำนาจที่ทหารไม่สามารถปฏิเสธได้

2) การสละราชสมบัติยังคงปฏิบัติตามธรรมเนียมตั้งแต่สมัยเฮอัน ยกเว้นจักรพรรดิในช่วงเซ็งโงะกุ

3) จากความตึงเครียดที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างราชสำนักเหนือ-ใต้ ส่งผลต่อการลดจำนวนของจักรพรรดิที่ขึ้นครองราชย์ในวัยเยาว์ซึ่งมีเพียง 2 พระองค์จากราชสำนักเหนือเท่านั้น

2.6 การสละราชสมบัติของสมัยเอโดะ (องค์ที่ 108 – 121 รวม 14 พระองค์)

ในช่วงนี้มีจักรพรรดิขึ้นครองราชย์ 14 พระองค์ สละราชสมบัติ 9 พระองค์ ไม่ได้สละราชสมบัติ 5 พระองค์ ขึ้นครองราชย์อายุไม่เกิน 15 ชันษา 7 พระองค์ ไม่พบว่ามีพระมารดาจากตระกูลฟูจิวาระสายหลัก แต่มาจากตระกูลฟูจิวาระสายย่อย ตระกูลโทกุงะวะและตระกูลขุนนางชั้นสูงเช่น อิจิโจ นิโจ และโคโนเอะ เป็นต้น

เป็นช่วงตั้งแต่ค.ศ.1611 – 1863 ซึ่งครอบคลุมเกือบทั้งสมัยเอโดะ¹³ เริ่มตั้งแต่ช่วงปลายสมัยของจักรพรรดิโกโยเซ(องค์ที่ 107) เป็นสมัยที่ปกครองโดยรัฐบาลทหารตระกูลโทกุงะวะและประเทศญี่ปุ่นมีความสงบ ไม่มีสงครามต่อเนื่องกันถึง 265 ปี รัฐบาลทหารโทกุงะวะใช้วิธีปกครองด้วยการออกกฎหมายควบคุมในทุกระดับตั้งแต่ระดับจักรพรรดิ(รวมถึงราชสำนัก) ขุนนาง ไคเมียวและซามูไรไปจนถึงประชาชนทั่วไป โชกุนคนแรกของสมัยเอโดะคือ โทกุงะวะอิเอยาซุ ซึ่งไม่ได้ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมเก่าแก่ของราชสำนักและเมืองที่มีความสำคัญอย่างเช่น เกียวโตโดยดูได้จากการตั้งรัฐบาลที่เมืองเอโดะซึ่งอยู่ไกลจากศูนย์กลางปกครองเดิม และยังลดทอนความสำคัญของจักรพรรดิและราชสำนักด้วยการยึดที่ดินและจำกัดการใช้จ่ายในราชสำนักให้มีเพียงพอใช้ อีกทั้งยังออกกฎหมายควบคุมจักรพรรดิ ราชสำนักและขุนนาง ส่งผลให้จักรพรรดิส่วนใหญ่ในสมัยเอโดะต้องประทับเพียงในพระราชวัง มีสถานะเป็นผู้นำทางพิธีกรรมทางศาสนาและไม่มีผลต่อการปกครองใดๆ ส่วนขุนนางในสมัยเอโดะนั้นรัฐบาลให้มีศักดินาที่ดินเช่นเดียวกับชนชั้นซามูไรแต่ลดจำนวนลงจากเดิมอย่างมาก เช่น ขุนนางในตระกูลผู้สำเร็จราชการที่เคยยิ่งใหญ่ตั้งแต่สมัยเฮอันนั้นได้รับที่ดินเพียง 500 โกกุ¹⁴ เทียบเท่ากับซามูไรผู้รับใช้โชกุนเท่านั้น ในขณะที่ไคเมียวผู้ปกครองแคว้นมีที่ดินคนละมากกว่า10,000 โกกุขึ้นไป

เกิดความเปลี่ยนแปลงในช่วงกลางสมัยเอโดะเมื่อกลุ่มของนักการศึกษาลัทธิชินโตและญี่ปุ่นโบราณ รวมถึงกลุ่มของซามูไรหัวก้าวหน้าเริ่มสนใจศึกษาเรื่องจักรพรรดิในสมัยโบราณอย่างลึกซึ้ง ส่งผลให้มีการต่อต้านชาวต่างชาติและเชิดชูจักรพรรดิในช่วงปลายสมัยเอโดะ ด้านราชสำนักก็เริ่มมีการฟื้นฟูพระราชพิธีของราชสำนักที่ส่งผลต่อภาพของสำคัญของจักรพรรดิในฐานะผู้นำทางพิธีกรรมตั้งแต่สมัยจักรพรรดิโกเมียว (องค์ที่ 110) ผู้รื้อฟื้นพระราชพิธีในราชสำนักรวมถึงสถานศึกษาชั้นสูง และจักรพรรดิเรเง็ง (องค์ที่ 112) ซึ่งครองราชย์และอยู่ในตำแหน่งโจโกรวม 70 ปีส่งผลให้มีการฟื้นฟูราชสำนักด้วยการแต่งตั้งตำแหน่งคัมปิกุและฟื้นฟูพระราชพิธีสำคัญ

¹³ สมัยเอโดะตั้งแต่ค.ศ.1603 - 1868

¹⁴ โกกุ เป็นหน่วยวัดจำนวนข้าว โดย 1 โกกุ เท่ากับข้าวจำนวน 180 ลิตรซึ่งเป็นจำนวนสำหรับผู้ใหญ่ 1 คนรับประทานตลอดทั้งปี

ต่อมาในสมัยจักรพรรดินิงโก (องค์ที่ 120) มีการส่งเสริมการศึกษาให้เจ้าชายจากราชนิกุลและบุตรของขุนนางโดยตั้งสถานศึกษากักกุซุโอะ (ต่อมาคือ กักกุซุอิน) ซึ่งสอนเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่นและประเทศจีนเป็นหลักส่งผลให้มีนักสู้เพื่อแนวคิดเชิดชูจักรพรรดิเพิ่มมากขึ้น และจักรพรรดิโคเม (องค์ที่ 121) ทรงส่งเสริมแนวคิดเชิดชูจักรพรรดิและต่อต้านต่างชาติ อีกทั้งยังมีความเป็นผู้นำในการปกครอง สันนิษฐานว่าสิ้นพระชนม์จากการถูกรวางยาพิษ

ภายใต้การปกครองในสมัยเอโดะที่จักรพรรดิไม่มีอำนาจในการปกครองและไม่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ การสละราชสมบัติของจักรพรรดิก็ยังคงเป็นธรรมเนียมปฏิบัติตามปกติแต่ไม่ส่งผลใดๆ ต่อการปกครองของรัฐบาลทหาร จักรพรรดิองค์สุดท้ายที่สละราชสมบัติคือ จักรพรรดิโคคาคุ (องค์ที่ 119) การสละราชสมบัติของจักรพรรดิในสมัยเอโดะนั้นสิ้นสุดในสมัยจักรพรรดินิงโก (องค์ที่ 120) และไม่มีการสละราชสมบัติในขณะที่ยังมีพระชนม์ชีพ มาจนถึงสมัยจักรพรรดิโชวะ สมัยนี้มีจักรพรรดิที่ขึ้นครองราชย์ในวัยเยาว์คือ จักรพรรดิเมจิ (องค์ที่ 109 ครองราชย์ 7 ชันษา) จักรพรรดิโกเมียว (องค์ที่ 110 ครองราชย์ 11 ชันษา) จักรพรรดิเรเง็ง (องค์ที่ 112 ครองราชย์ 10 ชันษา) จักรพรรดิอิงาชิยามะ (องค์ที่ 113 ครองราชย์ 13 ชันษา) จักรพรรดินากามิกาดะ (องค์ที่ 114 ครองราชย์ 9 ชันษา) จักรพรรดิโมโมชิโนะ (องค์ที่ 116 ครองราชย์ 7 ชันษา) และจักรพรรดิโคคาคุ (องค์ที่ 119 ครองราชย์ 9 ชันษา)

สถานะของจักรพรรดิอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลทหารโทกูงาวะ และมีประเด็นที่สำคัญ คือ

- 1) มีการสละราชสมบัติมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนจักรพรรดิ เป็นการสละราชสมบัติต่อโดยพระโอรส และเป็นเรื่องของราชสำนักซึ่งรัฐบาลโทกูงาวะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวในการเลือกผู้ขึ้นครองราชย์ และมีจักรพรรดิที่ขึ้นครองราชย์ในวัยเยาว์ประมาณครึ่งหนึ่ง
- 2) การศึกษาของกลุ่มของนักการศึกษาลัทธิชินโตและประเทศญี่ปุ่น รวมถึงกลุ่มของซามูไรหัวก้าวหน้าที่ศึกษาเรื่องจักรพรรดิในสมัยโบราณอย่างลึกซึ้งนั้นส่งผลให้มีกระแสการเชิดชูจักรพรรดิในปลายสมัยเอโดะ
- 3) การรื้อฟื้นและฟื้นฟูการจัดพระราชพิธีสำคัญต่างๆ ของราชสำนักส่งผลต่อสถานะของจักรพรรดิในฐานะผู้นำทางพิธีกรรมของศาสนาชินโตตามแบบโบราณอย่างเป็นรูปธรรม

2.7 การสละราชสมบัติตั้งแต่สมัยเมจิจนถึงจักรพรรดิอากิฮิโตะ (องค์ที่ 122 – 125 รวม 4 พระองค์)

เป็นช่วงตั้งแต่ค.ศ. 1867 – 2019 ซึ่งเป็นช่วงตั้งแต่สมัยเมจิ สมัยไทโช และสมัยโชวะจนถึงสมัยของจักรพรรดิอากิฮิโตะ¹⁵ ในช่วงต้นสมัยเมจิมีการถวายนครที่ดินและประชาชนแก่จักรพรรดิเมจิ ซึ่งจักรพรรดิทรงเป็นประมุขตามแบบประเทศตะวันตกและมีความศักดิ์สิทธิ์ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 3 ที่บัญญัติว่า “จักรพรรดิเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ไม่อาจล่วงละเมิดได้” (Emperor is sacred and inviolable) 「天皇は神聖にして侵すべからず」และไม่ได้ระบุให้จักรพรรดิสามารถสละราชสมบัติได้โดยมีที่มาจากประเด็นถกเถียงเรื่อง(ร่าง)รัฐธรรมนูญมาตรา 12 ที่ไม่รับรองการสละราชสมบัติด้วยความกังวลว่า การสละราชสมบัติของจักรพรรดิจะส่งผลกระทบต่อกรปกครองประเทศเหมือนดังเช่นปรากฏในประวัติศาสตร์ และนายอิโต อิโระบุนิยากรัฐมนตรีย้ำความสำคัญที่ต้องทำให้อภิบาลเป็นตามแบบประเทศที่พัฒนาแล้วส่งผลให้ไม่มีการสละราชสมบัติของจักรพรรดิเมจิ จักรพรรดิไทโชและจักรพรรดิโชวะซึ่งเป็นจักรพรรดิที่จัดอยู่ใน “ระบบจักรพรรดิสมัยใหม่” ที่ทรงครองราชย์จนสิ้นพระชนม์

¹⁵ สมัยเมจิตั้งแต่ค.ศ. 1868 - 1912 สมัยไทโชตั้งแต่ค.ศ. 1912 - 1926 สมัยโชวะตั้งแต่ค.ศ. 1926 - 1989 สมัยจักรพรรดิอากิฮิโตะตั้งแต่ค.ศ. 1989 - 2019

และการสละราชสมบัติซึ่งแต่เดิมเป็นเรื่องส่วนพระองค์กลายเป็นเรื่องที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ตามกฎหมายโดยรัฐธรรมนูญบัญญัติให้จักรพรรดิต้องครองราชย์จนตลอดพระชนม์ชีพ (Yagashiwa, 2016, pp.5-10)

นอกจากนี้ รัฐบาลเมจิมีความพยายามที่จะฟื้นฟูอำนาจของจักรพรรดิ เช่น พยายามฟื้นฟูภาพของจักรพรรดิที่ทรงเป็นผู้นำที่ดังเช่นจักรพรรดิในอดีตโดยนำภาพของจักรพรรดิจิมมุพิมพ์ลงในหนังสือเรียน และยังมี การคำนวณวันขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิจิมมุในแบบตะวันตก (คือวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ค.ศ.660) และกำหนดให้เป็นวันชาติ (建国記念日) มีการประกาศกฎหมายแยกพุทธศาสนาและศาสนาชินโตออกจากกัน และให้เคารพ เชิดชูต่อศาสนาชินโตและจักรพรรดิเพียงพระองค์เดียว นอกจากนี้รัฐบาลเมจิยังได้จัดระบบการปกครองของศาล เจ้าทั่วประเทศญี่ปุ่นโดยให้ศาลเจ้าอิเซเป็นศาลเจ้าที่มีอำนาจปกครองสูงสุดเหนือศาลเจ้าทั้งปวง และในรัฐธรรมนูญฉบับสมัยเมจิในมาตรา 1 มีการกำหนดคำว่า “จักรพรรดิที่สืบเชื้อสายเพียงราชวงศ์เดียว” (万世一系の天皇) และโรงเรียนก็ยังใช้ส่วนหนึ่งของบันทึกประวัติศาสตร์ โคจิกิ เพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับตำนานของเทพเจ้าผู้สร้างประเทศญี่ปุ่น กล่าวได้ว่าในสมัยเมจิประเทศญี่ปุ่นได้สร้างชาติในแบบสมัยใหม่และ กำหนดให้จักรพรรดิเป็นศูนย์กลางการปกครองสูงสุดตามรัฐธรรมนูญในแบบเดียวกับสมัยโบราณ ทำให้ตำแหน่ง จักรพรรดิมีสถานะที่มั่นคงกว่าสมัยที่ประเทศญี่ปุ่นปกครองโดยชนชั้นนักรบในช่วงที่ผ่านมา

ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สองนั้นยังคงไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการสละราชสมบัติถึงแม้จะมีการเสนอให้กำหนดหัวข้อนี้เพราะเกรงว่าอาจส่งผลให้จักรพรรดิโหวะสละราชสมบัติเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสงครามโลกครั้งที่สอง จึงยังคงเนื้อหาไว้ตามรัฐธรรมนูญสมัยเมจิเพื่อรักษาความมั่นคงของประเทศซึ่งไม่อนุญาตให้จักรพรรดิสละราชสมบัติได้แต่ให้มีการแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการได้ดังเดิม (Yagashiwa, 2016, pp.16-18) นอกจากนี้ สถานะทางการเงินของจักรพรรดิและราชวงศ์ยังถูกลดทอนลงเนื่องจากรัฐธรรมนูญ มาตรา 88 บัญญัติให้รัฐบาลเป็นผู้ดูแลที่ดินทั้งหมดของจักรพรรดิและราชวงศ์ พระราชวังอิมพีเรียลและ พระตำหนักต่างๆ ของราชวงศ์ในเขตพระราชฐานอากาศาจะจึงตกเป็นสมบัติของรัฐบาล

การควบคุมจักรพรรดิด้วยการสลายระบบความมั่นคงทางเศรษฐกิจของราชวงศ์ และควบคุมให้ จักรพรรดิทรงปฏิบัติหน้าที่ของ “จักรพรรดิที่ทรงเป็นสัญลักษณ์” นี้ทำให้นายมียาซาวะ โทชิโยชิ (宮沢俊義) นักวิชาการทางกฎหมายรัฐธรรมนูญกล่าวถึงจักรพรรดิอากิฮิโตะว่าทรงเป็น “เสมือนหุ่นยนต์” ซึ่งจักรพรรดิอากิฮิ โตะเมื่อครั้งยังทรงดำรงตำแหน่งมกุฎราชกุมารก็เคยรับสั่งด้วยพระองค์เองในวันที่ 12 สิงหาคม ค.ศ.1964 ว่า “ณ จุดยืนนี้ในความหมายหนึ่งก็มีความจำเป็นต้องเป็นหุ่นยนต์แต่ไม่ควรเป็นแค่เพียงหุ่นยนต์ การทำให้เกิดความ สมดุล(ระหว่างการเป็นและไม่เป็นหุ่นยนต์)นั้นทำได้ยาก” (Takamori, 2016, pp.240-242) พระราชกรณียกิจ ตลอด 30 ปีที่ผ่านมานั้นทำให้ภาพของบทบาทการเป็น “จักรพรรดิที่ทรงเป็นสัญลักษณ์” มีความชัดเจนและ ทรงรักษาความเป็นจักรพรรดิตามแบบขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมให้คงอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

ปัจจัยที่ทำให้จักรพรรดิอากิฮิโตะ(องค์ที่ 125) ตัดสินพระทัยสละราชสมบัติในปีค.ศ. 2019 นั้นมี 2 ประการที่สำคัญ คือ

1) ปัญหาสุขภาพ ทรงมีพระพลานามัยที่ไม่ค่อยสมบูรณ์อีกทั้งพระราชกรณียกิจยังเป็นภาระหนักเกินไปสำหรับผู้สูงอายุวัย 80 กว่าปี

2) ปัญหาการทำหน้าที่ของจักรพรรดิที่ทรงเป็นสัญลักษณ์ จากพระพลานามัยที่ไม่ค่อยสมบูรณ์ อาจส่งผลต่อการทำหน้าที่ของจักรพรรดิที่ทรงเป็นสัญลักษณ์ซึ่งจักรพรรดิอากิฮิโตะทรงให้ความสำคัญกับบทบาท

ของ“จักรพรรดิที่ทรงเป็นสัญลักษณ์” ตามรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่นดังที่ได้พระราชทานสัมภาษณ์แก่สื่อมวลชนในวโรกาสขึ้นครองราชย์ครบ 20 ปี ว่าการเป็น “จักรพรรดิที่ทรงเป็นสัญลักษณ์” นั้นคำว่า “สัญลักษณ์” เป็นคำที่ยากแก่การปฏิบัติและเป็นสิ่งที่ทรงคำนึงถึงเสมอมา(Yamashita, 2018, p.8) และยังปรากฏในกระแสพระราชดำรัสหลายครั้งในหนังสือ *กระแสพระราชดำรัส 100 ครั้ง* ของYamashita Shinji (2017) ที่ทรงคำนึงถึงคำว่า “สัญลักษณ์” ตลอดมาและพระราชกรณียกิจของพระองค์ในช่วงเวลา 28 ปีจนถึงวันออกอากาศวีดิทัศน์ของพระราชดำรัสในวันที่ 8 สิงหาคม ค.ศ.2016 นั้นพระองค์ทรงวางรากฐานภาพลักษณ์การเป็น “จักรพรรดิที่ทรงเป็นสัญลักษณ์” สำหรับจักรพรรดิพระองค์ต่อไปอย่างชัดเจน

สถานะของจักรพรรดิในช่วงนี้อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ มีประเด็นที่สำคัญ คือ

- 1) ตามรัฐธรรมนูญของโลกสมัยใหม่แบบประเทศตะวันตก ส่งผลให้การสละราชสมบัติซึ่งเคยเป็นพระประสงค์ของจักรพรรดิและผู้ปกครองในขณะนั้นกลายเป็นสิ่งที่อยู่ภายใต้กฎหมาย
- 2) จักรพรรดิอากิฮิโตะเป็นจักรพรรดิพระองค์แรกที่ขึ้นครองราชย์ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และทรงให้ความสำคัญกับการเป็น “จักรพรรดิที่ทรงเป็นสัญลักษณ์” อย่างชัดเจน
- 3) จักรพรรดิภายใต้รัฐธรรมนูญแบบประเทศตะวันตกยังคงเป็นผู้นำทางพิธีกรรม หากแตกต่างที่พิธีกรรมตั้งแต่สมัยจักรพรรดิเมจิจนถึงจักรพรรดิโวะเซเป็นพิธีกรรมของประเทศ ส่วนในสมัยจักรพรรดิอากิฮิโตะนั้นพิธีกรรมถูกกำหนดให้เป็นเรื่องส่วนพระองค์ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบของการสละราชสมบัตินั้นเป็นไปตามรูปแบบ 4 แบบของ Hongo (2017) ที่ได้กล่าวไป คือ

1. การสละราชสมบัติภายใต้อำนาจการปกครองของขุนนางตระกูลฟูจิวาระเรียกว่า เซ็กกังเซจิ หรือ การปกครองที่ผู้สำเร็จราชการเป็นผู้มีอำนาจ

เป็นการรูปแบบของการสละราชสมบัติในช่วงต้นสมัยเฮอัน เริ่มในสมัยของจักรพรรดิเซวะซึ่งขึ้นครองราชย์เมื่อทรงพระเยาว์ตั้งแต่ 7 ชันษาและมีพระอัยกาเป็นผู้สำเร็จราชการ ขุนนางตระกูลฟูจิวาระมีอำนาจสูงสุดในราชสำนัก จักรพรรดิจึงหมดอำนาจในการปกครองทางการเมืองและมีสถานะเป็นผู้นำทางพิธีกรรมของราชสำนัก ส่งผลให้จักรพรรดิมีสถานะเป็นผู้ปกครองเพียงสัญลักษณ์และเริ่มมีจักรพรรดิที่ขึ้นครองราชย์ในวัยเยาว์

2. การสละราชสมบัติเพื่อเป็นการวางตัวผู้สืบต่อตำแหน่งจักรพรรดิอันเนื่องมาจากความขัดแย้งภายในราชวงศ์

เป็นรูปแบบของการสละราชสมบัติในช่วงปลายสมัยเฮอันตั้งแต่สมัยจักรพรรดิชิรากาวะในสมัยที่โจโกมีอำนาจในการปกครองและอำนาจในการปกครองของราชสำนักเปลี่ยนจากขุนนางตระกูลฟูจิวาระไปสู่การปกครองแบบอินเซ เป็นการปกครองโดยจักรพรรดิที่สละราชสมบัติซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในฐานะหัวหน้าครอบครัวของราชวงศ์ และการสละราชสมบัติแบบนี้หมายรวมถึงจักรพรรดิในสมัยราชสำนักเหนือ-ใต้บางพระองค์เช่นกัน

3. การสละราชสมบัติที่มีอิทธิพลกดดันมาจากรัฐบาลทหารและกลุ่มชนชั้นซามูไรผู้ปกครอง

เป็นรูปแบบการสละราชสมบัติในช่วงตั้งแต่สมัยคามาคุระจนถึงสมัยเอโดะ รัฐบาลทหารคามาคุระได้รับการยอมรับจากราชสำนักให้ปกครองแถบคันโตเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปกครองร่วมกันระหว่างราชสำนักและรัฐบาลทหาร การสละราชสมบัติในสมัยคามาคุระเป็นธรรมเนียมปฏิบัติปกติรวมถึงการขึ้นครองราชย์

ด้วยวัยไม่ถึง 10 ชันษา การควบคุมโดยรัฐบาลทหารจนถึงสมัยเอโตะนี้ส่งผลให้จักรพรรดิมีสถานะเป็นผู้นำในพิธีกรรมทางศาสนาของราชสำนักและไม่มีผลต่อการปกครองใดๆ

4. การสละราชสมบัติจักรพรรดิสูงวัยหรือจักรพรรดินีที่ขึ้นครองราชย์เพื่อประวิงเวลารอให้องค์รัชทายาทขึ้นครองราชย์และสละราชสมบัติในเวลาที่เหมาะสม

เป็นรูปแบบการสละราชสมบัติในสมัยอาซูกะถึงสมัยนาราตั้งแต่สมัยจักรพรรดินิจิโตและเพื่อเป็นการรักษาตำแหน่งจักรพรรดิสำหรับรัชทายาทในสายของจักรพรรดิเท็นจิจึงทำให้มีการขึ้นครองราชย์โดยจักรพรรดินีและจักรพรรดิสูงวัยเพื่อประวิงเวลาสำหรับรัชทายาทนั่นเอง

ทั้งนี้ ผู้วิจัยขออภิปรายการสละราชสมบัติในช่วงสมัยต่างๆ ตามกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้คือ

1. อำนาจของจักรพรรดิในแบบทฤษฎีเทวสิทธิ์

ในช่วงสมัยอาซูกะ - ปลายสมัยนาราเป็นสมัยที่เริ่มมีการสละราชสมบัติอย่างต่อเนื่องซึ่งเกิดจากการแย่งชิงบัลลังก์ทำให้มีการสู้รบระหว่างเจ้าชายในราชวงศ์ในช่วงปลายสมัยจักรพรรดิเท็นจิ(องค์ที่ 39) และฝ่ายที่ชนะคือจักรพรรดิเท็มมุ(องค์ที่ 40) เป็นผู้เริ่มระบบการปกครองให้จักรพรรดิมีอำนาจสูงสุดซึ่งดำเนินต่อเนื่องไปจนถึงสมัยของพระชายาคือจักรพรรดินิจิโต(องค์ที่ 41)โดยมีการวางแนวคิดเทวสิทธิ์ควบคู่กับการปกครองแบบจีนเพื่อทำให้สถานะของจักรพรรดิมั่นคงขึ้น มีการเขียนบันทึกประวัติศาสตร์ของประเทศที่มีเรื่องเทวดานานและต้นกำเนิดของราชวงศ์ยามาโตะและทำให้จักรพรรดิมีสถานะเป็นเทพเจ้าในบทบาทของผู้นำทางพิธีกรรมในฐานะผู้สืบเชื้อสายจากเทพเจ้าอามาเตราซุบรรพสตรีของราชวงศ์ยามาโตะในพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีโดโจโซ พิธีนาเมไซ และพิธีชิกิ-เน็นเซ็งงู และตั้งสำนักงานของราชสำนักเกี่ยวกับพิธีกรรมของเทพเจ้ารวมทั้งควบคุมพิธีกรรมของศาลเจ้าทั่วประเทศโดยมีจักรพรรดิเป็นผู้นำสูงสุดในพิธีกรรม ซึ่งพิธีกรรมเหล่านั้นกลายเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของจักรพรรดิที่ไม่สามารถมีผู้ปฏิบัติแทนได้และยังคงดำเนินจนถึงปัจจุบันจนกลายเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ที่สำคัญของประเทศญี่ปุ่น อำนาจของจักรพรรดิในแบบเทวสิทธิ์นี้ส่งผลให้จักรพรรดิมีบทบาททั้งในฐานะผู้ปกครองประเทศและผู้นำทางพิธีกรรม อย่างไรก็ตาม อำนาจของจักรพรรดิในแบบเทวสิทธิ์นี้ไม่ได้แสดงความสำคัญในสมัยต่อๆ มาแต่ในสมัยเมจิรัฐบาลนำแนวคิดเชิดชูอำนาจของจักรพรรดิให้เป็นผู้ปกครองสูงสุดและนำแนวคิดแบบเทวสิทธิ์กลับมาให้ความสำคัญอีกครั้งหนึ่งดังปรากฏในรัฐธรรมนูญว่า “จักรพรรดิเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ไม่อาจล่วงละเมิดได้”

2. กรอบแนวคิดด้าน “การปกครองของจีน”

เมื่อจักรพรรดิเท็มมุขึ้นครองราชย์จึงนำระบบการปกครองจากจีนซึ่งเป็นการปรับให้การปกครองเข้าสู่อารยธรรมสมัยใหม่ของจีนที่ทำให้จักรพรรดิมีอำนาจสูงสุดและมีสถานะเป็นผู้ปกครองประชาชนรวมถึงที่ดินทั้งหมด แต่กรอบแนวคิดนี้ใช้ต่อเนื่องถึงช่วงเริ่มต้นของสมัยนาราเท่านั้นเนื่องจากมีการบุกเบิกที่ดินส่วนตัวของขุนนาง วัดและศาลเจ้าทำให้ระบบบริตตีเรียวล่มสลายตั้งแต่สมัยเฮอันและอำนาจของจักรพรรดิก็ลุ่มสลายลงเช่นกัน

3. กรอบแนวคิดด้าน “บทบาทของจักรพรรดิที่เป็นสัญลักษณ์”

หมายถึง จักรพรรดิที่เป็นสัญลักษณ์ของการเป็นผู้ปกครองของราชสำนักและมีบทบาทเป็นผู้นำในพิธีกรรมทางศาสนาแต่ไม่มีบทบาทในการปกครองอย่างแท้จริงซึ่งมีอยู่หลายช่วงในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นและแต่ละ

ช่วงจะมีบริบทที่คล้ายกันคือ อำนาจการปกครองจะอยู่ที่บุคคลอื่น เช่น อำนาจในการปกครองอยู่ที่ขุนนางในสมัยเฮอัน อยู่ที่โจโกในช่วงปลายสมัยเฮอัน และอยู่ที่รัฐบาลทหารในสมัยคามาคุระจนถึงสมัยเอโดะ สิ่งที่ทำให้เห็นว่าจักรพรรดิมีบทบาทเป็นเพียงสัญลักษณ์ไม่ได้มีผลทางการปกครองคือ การขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิวัยเยาว์ตั้งแต่สมัยเฮอันจนถึงสมัยเอโดะโดยการปกครองอยู่ที่บุคคลอื่น การตัดสินใจในการปกครองต่างๆ ล้วนอยู่ที่ผู้ปกครองในแต่ละสมัยและจักรพรรดิมีบทบาทเป็นเพียงผู้นำในพิธีกรรมทางศาสนา นอกจากนี้การเป็นจักรพรรดิที่เป็น “สัญลักษณ์” ยังถูกกำหนดอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในรัฐธรรมนูญฉบับหลังสงครามโลกครั้งที่สองและเป็นแนวปฏิบัติที่สำคัญของจักรพรรดิอากิฮิโตะ

4. กรอบแนวคิดด้าน “อำนาจคู่ขนานของจักรพรรดิกับผู้ปกครองประเทศ”

หมายถึง การมีอำนาจในการปกครองสองช่วงซึ่งเป็นคู่ขนานกันระหว่างผู้ปกครองประเทศและผู้ปกครองที่เป็นผู้นำในพิธีกรรม จักรพรรดิในสมัยยาโยะอิงจนถึงสมัยหลุมศพนั้นปรากฏหลักฐานที่เป็นสิ่งประดับในหลุมศพว่าเป็นผู้มีอำนาจการปกครองและเป็นผู้นำในพิธีกรรม แต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองทำให้จักรพรรดิกลายเป็นผู้ปกครองในฐานะผู้นำในพิธีกรรมทางศาสนาตั้งแต่สมัยเฮอันเป็นต้นมาและอำนาจการปกครองอยู่ที่ขุนนาง โจโกและชนชั้นทหารจึงเกิดการปกครองแบบคู่ขนานคือ ผู้นำการปกครองซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในแต่ละสมัยเป็นผู้ปกครองที่แท้จริง และจักรพรรดิเป็นผู้ปกครองประเทศในส่วนราชสำนักและเป็นผู้นำในพิธีกรรมทางศาสนาในฐานะผู้สืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้าอามาเตราชา ถึงแม้จักรพรรดิจะหมดอำนาจปกครองตั้งแต่สมัยเฮอัน แต่ในสมัยคามาคุระเป็นต้นมานั้นจักรพรรดิมีอำนาจในการแต่งตั้งผู้ปกครองทหารคือโชกุนและยังมีอำนาจในการออกคำสั่งต่างๆ เช่น อนุญาตให้ทำสงคราม รวมถึงการพระราชทานบรรดาศักดิ์ของราชสำนักให้แก่ไฉเมียวในสมัยเซ็งโงะกุ ทำให้อำนาจของจักรพรรดิในฐานะผู้ปกครองจึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองข้ามหรือล้มล้างได้ และจากการที่จักรพรรดิเป็นผู้ที่ไม่ได้มีอำนาจทางการปกครองนี้ส่งผลให้จักรพรรดิอยู่นอกกลุ่มของการแย่งชิงอำนาจซึ่งเป็นการแย่งชิงอำนาจในกลุ่มของขุนนางและชนชั้นทหารและกระทบต่อจักรพรรดิเช่น ถูกขอให้สละราชสมบัติหรือถูกเลือกให้ขึ้นครองราชย์ แต่จักรพรรดิกลับมีอำนาจคู่ขนานกับผู้มีอำนาจในการปกครองในฐานะผู้นำในส่วนราชสำนักและผู้นำในพิธีกรรม และการไม่มีอำนาจของจักรพรรดิในการปกครองนี้กลายเป็นการลดความขัดแย้งระหว่างจักรพรรดิกับผู้มีอำนาจในการปกครองในสมัยต่างๆ และส่งผลที่ดีต่อการรักษาสถานะของราชวงศ์ให้สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์ในกรอบแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า จักรพรรดิในกรอบแนวคิดแบบเทวสิทธิ์และกรอบแนวคิดของการปกครองแบบจีนตั้งแต่สมัยอาซูกะเป็นต้นมานั้นเป็นจักรพรรดิที่มีสถานะเข้มแข็งและมีบทบาทเป็นผู้ปกครองสูงสุดและเป็นผู้นำในทางพิธีกรรมในเวลาเดียวกัน ถึงแม้จะมีสถานะที่เข้มแข็งแต่ก็ยังคงมีการสละราชสมบัติเพื่อรักษาอำนาจในสายของจักรพรรดิเห็นจิจิ จักรพรรดิในกรอบแนวคิดแบบเทวสิทธิ์นี้ปรากฏอีกครั้งในสมัยจักรพรรดิเมจิและดำเนินต่อมาจนถึงสมัยโชวะ แต่ไม่มีการสละราชสมบัติเนื่องจากเป็นธรรมเนียมของระบบจักรพรรดิในแบบสมัยใหม่ตามแบบตะวันตกตั้งแต่สมัยเมจิจนถึงสมัยโชวะนั่นเอง

กรอบแนวคิดด้านบทบาทของจักรพรรดิที่เป็นสัญลักษณ์นั้นเป็นบทบาทที่อยู่ในช่วงเวลาในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยเฮอันจนถึงสมัยเอโดะ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับกรอบแนวคิดด้านอำนาจคู่ขนานของจักรพรรดิกับผู้ปกครองประเทศที่กินเวลายาวนานตั้งแต่สมัยคามาคุระและอาจกล่าวได้ว่าดำเนินมาจนถึงปัจจุบันการสละราชสมบัติของจักรพรรดิที่เป็นสัญลักษณ์ของผู้ปกครองซึ่งมีทั้งการถูกบังคับให้สละราชสมบัติ

และสละด้วยพระประสงค์ของจักรพรรดินั้นเป็นการสละราชสมบัติที่เกิดขึ้นจนเป็นธรรมเนียมของการสละราชสมบัติตั้งแต่สมัยเฮอันเป็นต้นมาจนถึงปลายสมัยเอโดะ

ผู้วิจัยพบว่า กรอบแนวคิดของจักรพรรดิที่เป็นสัญลักษณ์และกรอบแนวคิดของการปกครองแบบคู่ขนานของจักรพรรดิและผู้ปกครองประเทศนั้นมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือบทบาทและสถานะของจักรพรรดิของประเทศญี่ปุ่นที่มีการสละราชสมบัติจนกลายเป็นธรรมเนียมตั้งแต่สมัยเฮอันเป็นต้นมานั้นส่งผลให้จักรพรรดิมีสถานะเป็นเพียงสัญลักษณ์ของผู้นำประเทศและมีบทบาทเป็นผู้นำในพิธีกรรม แต่การมีอำนาจเป็นผู้แต่งตั้งผู้ปกครองหรือการออกคำสั่งต่างๆ ของชนชั้นซามูไรส่งผลให้จักรพรรดิยังคงเป็นผู้ปกครองจากราชสำนักในแบบคู่ขนาน หากพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า การปกครองแบบคู่ขนานและจักรพรรดิเป็นสัญลักษณ์ของผู้ปกครองประเทศที่ดำเนินมาตั้งแต่อดีตนั้นเป็นรูปแบบการปกครองที่คล้ายกับการปกครองของประเทศญี่ปุ่นในปัจจุบัน

การสละราชสมบัติของจักรพรรดินั้นเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่เกิดขึ้นจนเป็นปกติของราชสำนักยามาโตะมาตั้งแต่สมัยเฮอันและจักรพรรดิมีบทบาทที่สำคัญอย่างต่อเนื่องคือการเป็นผู้นำทางพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาซึ่งไม่มีอำนาจในการปกครองแต่เป็นผู้ปกครองในแบบคู่ขนานของผู้ปกครองในสมัยต่างๆ จึงทำให้จักรพรรดิไม่ถูกดึงมาเกี่ยวข้องกับการปกครองและทำให้สถานะของจักรพรรดิในราชวงศ์ยามาโตะซึ่งถึงแม้จะไม่ได้เป็นผู้ปกครองสูงสุดแต่ก็ไม่ถูกสั่นคลอนและยังคงดำเนินต่อมาจนถึงปัจจุบัน

สรุป

การสละราชสมบัติของจักรพรรดิในขณะที่ยังมีพระชนม์ชีพซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของราชสำนักนั้นมีการเปลี่ยนแปลงของสถานะและบทบาทของจักรพรรดิในช่วงต่างๆ ของประวัติศาสตร์ สรุปได้ดังนี้คือ

1. จักรพรรดิในช่วงแรกของการตั้งราชวงศ์ยามาโตะไม่ปรากฏการสละราชสมบัติจนถึงสมัยจักรพรรดินิโคเงียวกุ หลังจากจักรพรรดิเต็มมูได้วางแนวคิดเทวสิทธิ์เพื่อทำให้สถานะของจักรพรรดิมั่นคงตั้งแต่สมัยจักรพรรดิเต็มมูและจักรพรรดินิโจไอนั้น จักรพรรดิมีสถานะเป็นผู้ปกครองสูงสุดและมีบทบาทเป็นผู้นำทางพิธีกรรมเช่นกัน การสละราชสมบัติเป็นการสละเพื่อรักษาราชวงศ์และเพื่อให้รัชทายาทของสายจักรพรรดิเห็นใจได้ขึ้นครองราชย์เพียงสายเดียว

2. ตั้งแต่ต้นสมัยเฮอันเป็นต้นมา ขุนนางตระกูลฟูจิวาระสร้างอำนาจในราชสำนักด้วยการส่งบุตรสาวมาเป็นพระชายาของจักรพรรดิซึ่งส่งผลให้สถานะการเป็นผู้ปกครองของจักรพรรดิลดความสำคัญลงและอำนาจการปกครองอยู่ที่ขุนนางตระกูลฟูจิวาระซึ่งมีตำแหน่งเป็นผู้สำเร็จราชการโดยจักรพรรดิมีบทบาทเป็นผู้นำในพิธีกรรมและการกำหนดให้ขึ้นครองราชย์หรือสละราชสมบัติเป็นการตัดสินใจของขุนนางชั้นสูงซึ่งเป็นพระอัยกา(ตา) ต่อมาในช่วงปลายสมัยเฮอัน อำนาจของตระกูลฟูจิวาระลดน้อยลงและมีการปกครองในแบบอินเซซึ่งจักรพรรดิจะสละราชสมบัติเพื่อดำรงตำแหน่งโจโกและปกครองแทนจักรพรรดิองค์ต่อไปในฐานะหัวหน้าครอบครัวของราชวงศ์ สถานะของจักรพรรดิในช่วงสมัยเฮอันจึงอยู่ภายใต้การปกครองของขุนนางและโจโก ซึ่งการครอบครองอำนาจของทั้งสองกลุ่มทำให้จักรพรรดิมีบทบาทเป็นเพียงผู้นำทางพิธีกรรม นอกจากนี้การมีจักรพรรดิที่ขึ้นครองราชย์ตั้งแต่วัยเยาว์จนเป็นเรื่องปกติยังแสดงให้เห็นถึงการไม่มีบทบาทในการปกครองของจักรพรรดิ ทั้งนี้การสละราชสมบัติของจักรพรรดิในช่วงต้นสมัยเฮอันที่มีพระมารดาจากตระกูลฟูจิวาระและการสละราชสมบัติในช่วงปลายสมัยเฮอันที่โจโกมีอำนาจนั้นเป็นการกระทำด้วยความยินยอมของจักรพรรดิโดยเป็นคำสั่งของคนในครอบครัวเช่นพระอัยกา(ตา)ที่เป็นขุนนางและพระบิดารวมถึงพระอัยกาที่เป็นโจโก การสละราชสมบัติในสมัยเฮอันจึงกลายเป็น

ธรรมเนียมปฏิบัติของจักรพรรดิและเป็นวิธีปฏิบัติมาตรฐานจนถึงปลายสมัยเอโดะ ซึ่งการสละราชสมบัติในช่วงต้นสมัยเฮอันเป็นการสละราชสมบัติเพื่อรักษาอำนาจของขุนนางตระกูลฟูจิวาระและการสละราชสมบัติในช่วงปลายสมัยเฮอันเป็นการสละราชสมบัติเพื่อรักษาอำนาจของโจโกและราชวงศ์

3. ในช่วงที่ชนชั้นทหารปกครองตั้งแต่สมัยคามาคุระเป็นต้นมานั้น การสละราชสมบัติเป็นวิธีปฏิบัติปกติของจักรพรรดิ และยังคงมีทั้งการสละราชสมบัติซึ่งเป็นการยินยอมสละราชสมบัติที่ถูกขอโดยรัฐบาลทหารและการสละราชสมบัติที่เป็นพระประสงค์ส่วนพระองค์รวมถึงการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิด้วยเยาว์จนถึงสมัยเอโดะ ยกเว้นช่วงสมัยเซ็งโงะกุซึ่งสถานะทางการเงินของราชสำนักย่ำแย่จนส่งผลให้จักรพรรดิไม่สามารถสละราชสมบัติได้และต้องครองราชย์จนสิ้นพระชนม์ อย่างไรก็ตามตั้งแต่สมัยคามาคุระเป็นต้นมาจักรพรรดิมีสถานะเป็นผู้ปกครองประเทศในส่วนของราชสำนักที่มีอำนาจในการแต่งตั้งผู้นำทหาร มีอำนาจในการอนุญาตให้ทหารทำสงครามรวมถึงมีอำนาจในการพระราชทานบรรดาศักดิ์แก่ได้เมียว ส่งผลให้จักรพรรดิที่แม้จะไม่มีสถานะเป็นผู้นำที่มีอำนาจในการปกครองแต่ก็ยังมีอำนาจในฐานะผู้ปกครองสูงสุดของราชสำนัก บทบาทของจักรพรรดิส่วนใหญ่ในช่วงที่รัฐบาลทหารมีอำนาจในการปกครองตั้งแต่สมัยคามาคุระเป็นต้นมาจึงเป็นบทบาทของผู้นำทางพิธีกรรมของราชสำนัก ส่วนในสมัยเอโดะนั้นเป็นสมัยที่ราชสำนักไม่มีอำนาจและถูกควบคุมด้วยกฎระเบียบและมีการควบคุมฐานะทางเศรษฐกิจของราชสำนักด้วยการลดการครอบครองที่ดิน ทำให้จักรพรรดิพำนักอาศัยเพียงภายในพระราชวังและไม่มีบทบาทใดๆ ในการปกครองนอกจากเป็นผู้นำทางพิธีกรรม ในสมัยเอโดะนี้การสละราชสมบัติส่วนใหญ่เป็นการสละให้พระโอรสและไม่มีการแย่งชิงบัลลังก์ การสละราชสมบัติจึงเป็นเพื่อรักษาอำนาจของทหารตั้งแต่สมัยคามาคุระจนถึงต้นสมัยเอโดะ ส่วนในสมัยเอโดะนั้นเป็นการสละราชสมบัติตามธรรมเนียมโดยไม่ส่งผลทางการเมือง

4. การถูกเลือกให้ขึ้นครองราชย์และการถูกขอให้สละราชสมบัติรวมถึงการที่จักรพรรดิด้วยเยาว์ขึ้นครองราชย์หลายพระองค์ในช่วงตั้งแต่สมัยเฮอันเป็นต้นมานั้นแสดงให้เห็นว่า สถานะของจักรพรรดิเป็นสัญลักษณ์ของผู้ปกครองของราชสำนักและจักรพรรดิส่วนใหญ่ไม่ได้มีบทบาทและอำนาจในการปกครองตั้งแต่สมัยเฮอันเป็นต้นมา ซึ่งแสดงให้เห็นรูปแบบการปกครองแบบคู่ขนานระหว่างราชสำนักโดยจักรพรรดิและผู้ปกครองในช่วงสมัยต่างๆ

5. จักรพรรดิในระบบสมัยใหม่ตั้งแต่สมัยเมจิเป็นต้นมาเป็นจักรพรรดิที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญที่ไม่ได้มีการกำหนดให้สละราชสมบัติได้และยังมีสถานะเป็นทั้งผู้ปกครองสูงสุดและผู้นำทางพิธีกรรม และในสมัยจักรพรรดิอากิฮิโตะทรงให้ความสำคัญกับการเป็น “สัญลักษณ์” ของจักรพรรดิตามรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ส่งผลให้ทรงตัดสินพระทัยสละราชสมบัติเพื่อให้จักรพรรดิองค์ต่อไปสามารถปฏิบัติพระราชกรณียกิจในฐานะของสัญลักษณ์ของประเทศและน่าจะส่งผลต่อแนวทางการสละราชสมบัติของจักรพรรดิในอนาคตต่อไป

จะเห็นได้ว่า สถานะของจักรพรรดิในฐานะผู้ปกครองนั้นเริ่มต้นอย่างยิ่งใหญ่ในสมัยจักรพรรดิเท็มมุและจักรพรรดินิโจซึ่งมีบทบาทเป็นผู้ปกครองและผู้นำทางพิธีกรรมเพื่อเป็นการรักษาอำนาจในการปกครอง ทั้งนี้อำนาจของจักรพรรดิมีการเปลี่ยนแปลงและลดลงจากการแทรกแซงการปกครองโดยขุนนางและชนชั้นทหาร ทำให้ตำแหน่งจักรพรรดิส่วนใหญ่มีบทบาทเป็นผู้นำทางพิธีกรรมซึ่งไม่มีบทบาทและอำนาจในการปกครองตั้งแต่สมัยเฮอันเป็นต้นมา แนวคิดแบบเทวสิทธิ์ในช่วงแรกของราชวงศ์ยามาโตะที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้จักรพรรดิมีบทบาท

และสถานะของการเป็นผู้ปกครองและผู้นำในพิธีกรรมในเวลาเดียวกันนั้นถึงแม้จะไม่ดำเนินต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน แต่ส่งผลให้จักรพรรดิมีสถานะเป็นผู้ปกครองที่เป็นสัญลักษณ์ของผู้สืบเชื้อสายจากเทพเจ้าอามาเตราซุและมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางพิธีกรรมจนถึงปัจจุบัน การสละราชสมบัตินั้นมิใช่ทั้งการเลือกที่จะสละราชสมบัติด้วยพระองค์เองและสละราชสมบัติตามคำแนะนำของขุนนางและรัฐบาลทหารซึ่งกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติอย่างปกติของจักรพรรดิตั้งแต่สมัยเฮอันเป็นต้นมาและส่งผลให้จักรพรรดิส่วนใหญ่ไม่ถูกดึงมาสู่การแย่งชิงอำนาจกับผู้ปกครองในสมัยต่างๆ และเป็นการลดแรงเสียดทานที่จะเป็นการแสดงการต่อต้านอำนาจการปกครองของขุนนางและชนชั้นทหาร การสละราชสมบัติที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติจนเป็นปกติของจักรพรรดิน่าจะเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลให้ราชวงศ์ยามาโตะยังคงมีสถานะที่ดำรงต่อเนื่องได้จนถึงปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- Association of Historical Science. (Ed.). (2008). *The emperors and emperor system*. Tokyo: Tokyo University Press.
- Chadani, S. (2017). *The establishment of the emperor system's symbol*. Tokyo: NHK.
- Der Arslanian, B. (2020). *Abdication of Emperor Akihito*. Bangkok: Thailand Research Fund.
- Fujimoto, Y. (2017). *The knowledge of Imperial household system*. Tokyo: Shinshashinhousha.
- Fujiwara, K. (Ed.). (2014). *Trace back the history of 125 emperors from important events*. Tokyo: Yosensha.
- Hongo, K. (2017). *What is abdication for emperors?*. Tokyo: East Press.
- Hongo, K. (2018). *Japanese history of retired emperors*. Tokyo: Chuuoushinsho Rakure.
- Iida, T. (2018). *Demise of emperor abdication in Heisei era*. Kyoto: Shouwadou.
- Ikegami, A. (2018). *What is the emperor?*. Tokyo: PHP Kenkyusho.
- International Shinto Studies Association. (2003). *Imperial household and Ise shrine*. Tokyo: Tachibana.
- Kon, M. (2012). *Fujiwara no Yoshifusa who brought stability to the emperor system*. Tokyo: Yamakawa.
- Okado, O. (2018). *Introduction to the imperial household for 14 years old*. Tokyo: Ohta.
- Shintani, T. (2017). *The secrets of Japanese history in Japanese shrine (7th ed.)*. Tokyo: Yousensha.
- Takamori, A. (2016). *The truth of abdication while the emperors were alive*. Tokyo: Gentousha.
- Takamori, A. (2018). *A detail which we do not know about the emperors and the imperial household*. Tokyo: SB Visual Shinsho.
- Takemitsu, M. (2018). *The knowledge of emperors via manga*. Tokyo: Ikeda Shoten.
- Tokoro, I. (2017). *Emperor symbol - the truth of old age abdication*. Tokyo: KK bestsellers.
- Yagashiwa, T. (2016). *Japanese people don't know about emperor and abdication*. Tokyo: Futabasha.
- Yakubo, K. (Ed.). (2019). *Emperors' secret ceremonies and enigmas*. Tokyo: Shogakukan.
- Yamashita, S. (Ed.). (2017). *100 words of his majesty the emperor*. Tokyo: Takarajimasha.